

7—8 maj.

Debatter m. m.

Lördagen den 8 maj.

Sid.

Svar på interpellation av herr Snygg ang. reglerna för intagning å sinnessjukhus	4
Utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen	6
Avlöningar vid de allmänna läroverken	12
Den militära presstjänsten	17
Broförbindelse över Strömsundet	20
Skogsvårdsavgiften för år 1954	23
Avdragsrätt för kostnad för skogsbilväg	32
Beskattningen av vinster vid förändringar i penningvärdet	36
Om lagstiftning ang. rätten till släktnamn m. m.	40
Undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna	43
Lagstiftning ang. arbetarpensionering	47
Om kortare arbetsvecka	49
Ersättning åt författare för bokutlåning genom bibliotek m. m.	51
Anslag till vattendomstolarna	56
Nytt maskineri för undersökningsfartyget Skagerak	58

Samtliga avgjorda ärenden.

Lördagen den 8 maj.

Statsutskottets utlåtande nr 92, ang. anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.	6
— nr 93, ang. anslag till avlöningar vid blind- och dövskolorna	16
— nr 94, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: justitiedepartementet	16
— nr 95, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: socialdepartementet	16
— nr 96, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: inrikesdepartementet	16
— nr 97, ang. anslag till det svenska sjukhuset i Korea	16
— nr 98, ang. bidrag till driften av anstalter för kirurgisk tuberkulos m. m.	17
— nr 99, ang. utbildning av viss sinnessjukvårdspersonal	17
— nr 100, ang. anslag till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster	17
— nr 101, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: kommunikationsdepartementet	17

Statsutskottets utlåtande nr 102, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: staten för statens allmänna fastighetsfond	17
— nr 103, ang. vissa tjänster vid kommunikationsverken	17
— nr 104, i anledning av riksdagens revisorers berättelse ang. verkställd granskning av statsverket m. m.	17
Bevillningsutskottets betänkande nr 43, ang. utredning av frågan om tullfrihet för pressfotos m. m.	23
— nr 44, ang. vissa ändringar i förordningen om nöjesskatt	23
— nr 46, om temporärt undantag från bestämmelserna i 16 § förordningen ang. tillverkning av brännvin m. m.	23
— nr 47, ang. skogsvårdsavgiften för år 1954	23
— nr 48, ang. avdragsrätt för kostnad för skogsbilväg	32
— nr 49, ang. beskattningen av vinster vid förändringar i penningvärdet	36
Första lagutskottets utlåtande nr 21, ang. ändring i lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m.	40
— nr 22, ang. ändrad lydelse av 4 kap. 5 och 6 §§ rättegångsbalken m. m.	40
— nr 23, ang. rätten till släktnamn	40
Andra lagutskottets utlåtande nr 27, ang. förslag till lag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna	43
— nr 28, ang. ändring av övergångsbestämmelserna till lagen med vissa bestämmelser om arbetsförmedling	47
— nr 29, ang. förslag till provisorisk lag om arbetarpensionering	47
— nr 30, ang. kortare arbetsvecka	49
— nr 31, ang. förhållandet mellan tjänstepension och folkpension	51
Tredje lagutskottets utlåtande nr 24, ang. ändrad lydelse av 11 kap. 95 § vattenlagen	51
— nr 25, ang. förkortning av maximitiden för upplåtelse av skogsavverkningsrätt	51
Jordbruksutskottets utlåtande nr 22, ang. anslag till bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m.	51
— nr 23, ang. ytterligare förlagskapital för statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader	51
— nr 24, ang. anslag till understöd åt lanthushållningsseminariet å Rimforsa	51
— nr 25, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: jordbruksärenden	51
— nr 26, ang. ändring i direktiven för 1953 års vattenvårdskommitté	51
Statsutskottets utlåtande nr 105, ang. anslag till ersättning åt författare för bokutlåning genom bibliotek m. m.	51
— nr 106, ang. vissa frågor rörande överlärarorganisationen	55
— nr 107, ang. vissa anslag till statens bakteriologiska laboratorium m. m.	55
— nr 108, ang. anslag till vattendomstolarna	56
— nr 109, ang. fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta vissa arbeten m. m.	58
— nr 110, ang. anslag å tilläggsstat II till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten m. m.	58
— nr 111, ang. stat för riksgäldsfonden	53
Jordbruksutskottets utlåtande nr 27, ang. reglering av priserna på fisk m. m.	58
— nr 28, ang. anslag till statens försöksgårdar m. m.	58
— nr 29, ang. nytt maskineri för undersöknings- och bevakningsfartyget Skagerak	58

Fredagen den 7 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Åman* för tiden den 8—den 22 i denna månad för deltagande i sammanträde i Genève med Internationella arbetsorganisationens rådgivande kommitté för frågor rörande tjänstemän.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 199, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Befrämjande av landsbygdens elektrifiering jämte i ämnet väckta motioner;

nr 200, med anledning av väckta motioner angående förskott ur anslaget till bidrag till jordbrukets rationalisering eller ur jordfonden till byggande av en fiskehamn vid Hallshuks fiskeläge;

nr 201, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvaltningen av vissa stödlån; och

nr 202, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avveckling av kommunskogslånefonden.

Anmäldes och godkändes sammansatta konstitutions- och första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 216, till Konungen i anledning av väckta motioner om utredning angående åtgärder för en likformig reglering av rätten till ersättning vid ingrepp i enskilda äganterätt och frihet.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 105—111 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 27—29.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.02.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 8 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollen för den 3 och 4 innevarande månad.

Ang. reglerna för intagning å sinnessjukhus.

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet Hedlund hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Snyggs interpellation angående reglerna för intagning å sinnessjukhus. Svaret, vilket omedelbart före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens lemmöter, finnes såsom bilaga fogat vid detta protokoll. Ordet lämnades nu till herr statsrådet *Hedlund*, som gav en kort sammanfattning av svaret.

Herr SNYGG (s):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet rikta ett tack för det svar jag nu erhållit på min interpellation. Jag måste dock konstatera, att svaret har kommit efter en ganska lång väntan. Jag framställde nämligen denna interpellation en av de första dagarna under denna riksdag, och det — som jag tyvärr måste konstatera — negativa svaret har jag fått först i dag.

Det av mig i den första frågan i interpellationen åberopade fallet var avsett endast såsom ett exempel på hur det kan tillgå. Det är, skulle jag tro, icke något undantag, utan det förekommer i ganska stor utsträckning liknande fall. Det står i sinnessjukvårdsstadgan, vilket också anges i statsrådets svar, att den som under vistelse inom annat upptagningsområde finnes vara i behov av vård eller observation på sinnessjukhus må intagas

på närmaste sinnessjukhus, där plats kan beredas. Det har alltså lagts i läkares hand att avgöra, huruvida han skall mottaga en sjuk eller inte, men det finns ingen föreskrift, som säger att den myndighet, som gör ansökan om vård av en sjuk — vare sig det är en fattigvårdsmyndighet eller såsom i det åberopade fallet polisen — skall ställa sin ansökan till närmaste sinnessjukhus. Det förekommer i ganska stor utsträckning, att dessa myndigheter går förbi det närmaste sinnessjukhuset och inlämnar sin ansökan till det sjukhus, inom vars upptagningsområde den för vilken inträde sökes har sin hemort. I sådana fall kommer alltså icke läkaren vid det närmaste sjukhuset att få det aktuella fallet under bedömning.

Nu har medicinalstyrelsen i ett cirkulär den 21 april 1953 riktat överläkarnas uppmärksamhet på förhållandet och vädjat till dem att behandla personer, som vistas inom upptagningsområdet, i samma ordning som om de skulle vara hemmahörande där, varigenom de inte skulle behöva förflyttas långa sträckor. Det är att hoppas, såsom statsrådet uttalade, att dessa rekommendationer av medicinalstyrelsen skall efterföljas. Min uppfattning är emellertid, att läkarna har varit och alltjämt är ganska obenägna att ställa sig dessa föreskrifter till efterrättelse.

Det fanns en notis i tidningarna för någon månad sedan, som omtalade, att en sjuk person i Malmö intagits på ett statligt sjukhus först efter upprepade hänvändelser till medicinalstyrelsen. Han var omhändertagen av malmöpolisens, och malmösjukhusens vägrade att ta emot honom. Han insattes för natten i en polisarrest, där han gjorde ett suicidal-försök. Först efter en andra hänvändelse till medicinalstyrelsen lyckades man placera honom på sjukhus. Detta har

Ang. reglerna för intagning å sinnessjukhus.

hänt i år — alltså efter det att medicinalstyrelsens cirkulär utfärdats.

Vidare skall jag be att här få återge något av vad polismästaren i Jönköping skrivit i ett brev till mig. Han säger där: »Det är på tiden, att de svårigheter, som föreligger för polisen visavi sinnessjuka, ventileras offentligt, så att en ändring kommer till stånd. Uppenbart är nämligen, att en för den allmänna säkerheten vådlig sjuk person skall mottagas å närmaste sinnessjukhus. Det är barockt att som nu ofta är fallet polisen skall nödgas först under någon tid i arrest omhändertaga sådan person och sedan giva sig ut på långa, besvärliga och icke minst kostsamma resor för att få denne placerad å just det sjukhus, inom vars upptagningsområde han har hemortsrätt. Vad Jönköping beträffar har ofta kontroverser uppstått mellan vederbörande överläkare och polismyndigheten, då det gällt intagning å Ryhovs sjukhus av sådana så att säga främmande sinnessjuka. Särskilt var detta fallet under förre sjukhuschefens tid. Det gjordes sålunda gällande, att polisen skulle verkställa transporter till Vadstena, Växjö, ja, till och med till Sidsjön. Jag har emellertid alltid vägrat att godtaga dessa invändningar från läkarhåll och hävdad, att polisen varken är humanitära eller av andra skäl kan förvara eller resa land och rike kring med sinnessjuka personer, utan att sådana skall skyndsamt mottagas å närmaste sinnessjukhus.»

Jag åberopar detta såsom exempel på hur det tillgår.

Nu får man ju skilja mellan sjuka, som är farliga för sig själva och för sin omgivning och av den anledningen måste omhändertagas, och andra sjuka. I sådana fall, då det föreligger en uppenbar risk för att de sjuka skall skada annan person, har vi ett prejudikat från ett disciplinmål, fastställt av regeringsrätten, angående en överläkare, som i ett sådant fall hade vägrat mottaga den sjuke. Medicinalstyrelsen uttalade där, att vilka belägningsförhållanden som än rätt på den honom underställda avdelningen, hade han enligt medicinalstyrelsens åsikt varit skyldig att vidtaga såda-

na provisoriska arrangemang, att en för den allmänna säkerheten vådlig sjuk genast kunnat omhändertagas. När det gäller sådana sinnessjuka skulle jag tro att läkarna bereder plats för dem oavsett deras hemort, sedan detta disciplinärende, som förekom för ett tiotal år sedan, blivit känt.

Andra sjuka är det däremot nog litet hur som helst med. Det är klart att platsbristen kan vara besvärande, och nog är det det på de flesta sjukhus. Men en akut insjuknad person måste ändå beredas plats, anser jag, vid det närmast belägna sjukhuset. Jag får verkligen för min del beklaga, att statsrådet inte har ansett det vara påkallat att i sinnessjukvårdsstadgan inskriva mera preciserade bestämmelser i detta avseende.

Nu skulle jag tro, att det inte bara är på denna punkt, som sinnessjukvårdsstadgan och sinnessjukhuslagen skulle behöva bli föremål för en revision. Jag har visserligen i min interpellation begränsat mig till ett visst spörsmål, men jag skulle tro att det över huvud taget när det gäller intagning vid sinnessjukhus är på tiden att de bestämmelser, som vi har nu och som tillkom år 1929 — alltså för 25 år sedan — blir föremål för en översyn. När jag nu begränsat min interpellation till en viss fråga, kan jag inte närmare gå in på detta mera allmänna spörsmål, men jag vill med herr talmannens tillstånd ändå referera till en artikel i Dagens Nyheter för den 26 mars i år av professorn Bengt Lindberg rörande mental sjukvård och vanlig sjukvård, där han just tar upp dessa problem till skärskådande. Professor Lindberg ansåg, att sinnessjukvårdsstadgan är föråldrad och icke står i god relation till de moderna uppfattningarna på psykiatriens område.

Jag ber ännu en gång att få tacka för svaret och beklagar bara dess negativa innehåll.

Herr statsrådet **HEDLUND**:

Herr talman! Jag har mycket stor förståelse för interpellantens syn på den fråga, som han här dragit upp. I prin-

Ang. utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen.

cip anser jag, att varje sinnessjuk bör tas in på närmaste sjukhus; man bör alltså undvika långa transporter. Men av medicinalstyrelsens utlåtande i ärendet har det framgått, att vissa olägenheter är förenade med absolut bindande föreskrifter i detta avseende. Medicinalstyrelsen har därför gått fram på en annan väg. Den har utfärdat anvisningar till läkarna, och detta skedde så sent som i april 1953.

I mitt svar, som jag inte tycker är negativt, har jag sagt, att det för närvarande med hänsyn till medicinalstyrelsens i april 1953 utfärdade cirkulär inte finns tillräcklig anledning att gå in för bindande föreskrifter. Jag menar alltså, att man har goda skäl för att vänta ett tag för att se vad detta cirkulär kommer att få för effekt. Visar det sig, att det inte får det resultat som vi har rätt att vänta, får man ta upp frågan på nytt och försöka komma fram till mera verkningfulla bestämmelser i det hänseendet.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs ånyo samt företogs punktvis och momentvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1 mom. 1.

Ang. utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen.

I detta moment hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 103 framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 424 och II: 545, i den mån de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, besluta, att samrealskolorna i Bollnäs, Köping, Lidköping, Mariestad och Oskarshamn från och med budgetåret 1954/55 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, skulle om-

bildas till högre allmänna läroverk med den linjeorganisation, Kungl. Maj:t bestämde, skolande ombildningen tillgå sålunda, att första ringen vid utbildningen omedelbart upprättades och sedan ytterligare en ring per år, till dess gymnasiet vore i sin helhet färdigbildat; allt under villkor att vederbörande kommuner åtog sig att tillhandahålla för respektive högre allmänna läroverk erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostad åt erforderlig vaktmästarpersonal eller efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall motsvarande kontant ersättning.

I de likalydande motionerna I: 424 av herr *Damström* m. fl. och II: 545 av fru *Lindskog* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att samrealskolorna i Bollnäs, Borlänge, Enköping, Köping, Lidköping, Mariestad, Nässjö och Oskarshamn från och med budgetåret 1954/55 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, skulle ombildas till högre allmänna läroverk med den linjeorganisation, Kungl. Maj:t bestämde, skolande utbildningen tillgå på det sätt och på de villkor, som av Kungl. Maj:t föreslagits beträffande fem av nämnda samrealskolor.

Vid förevarande punkt hade reservationer anförts

a) av herr *Karl Andersson*, som ansett, att utskottet bort — med hänsyn till hittills tillämpad omfattning av förstatligandet av kommunala gymnasier och i förhållande till antalet förefintliga dylika gymnasier samt med beaktande i övrigt av vad i motionerna I: 424 och II: 545 anförts — tillstyrka bifall till nämnda motioner samt att utskottet förty bort under I hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 424 och II: 545 besluta, att samrealskolorna i Bollnäs, Borlänge, Enköping, Köping, Lidköping, Mariestad, Nässjö och Oskarshamn från och med budgetåret 1954/55 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t

Ang. utvidgning av den statliga gymnasiorganisationen.

bestämde, skulle ombildas till högre allmänna läroverk med den linjeorganisation, Kungl. Maj:t bestämde, skolande utbildningen tillgå sålunda, att första ringen vid ombildningen omedelbart upprättades och sedan ytterligare en ring per år, till dess gymnasiet vore i sin helhet färdigbildat; allt under villkor att vederbörande kommuner åtog sig att tillhandahålla för respektive högre allmänna läroverk erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostad åt erforderlig vaktmästarpersonal eller efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall motsvarande kontant ersättning;

b) av herrar *Hesselbom* och *Arrhén*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr **DAMSTRÖM** (s):

Herr talman! Undertecknad har tillsammans med några kamrater här i kamraren väckt en motion i anslutning till proposition nr 103 vid årets riksdag beträffande utvidgningen av den statliga gymnasiorganisationen.

I proposition nr 140 till 1952 års riksdag har Kungl. Maj:t redogjort för de principer, som borde tillämpas vid urvalet av kommunala gymnasier för förstatligande, och dessa principer har riksdagen godtagit. Jag behöver väl knappast redogöra för dem; de är alltför väl kända. Från dessa utgångspunkter har man att pröva Kungl. Maj:ts och utskottets förslag beträffande förstatligande av de kommunala gymnasierna.

Av den översikt, som var fogad till proposition nr 140 år 1952, framgår, att antalet kommunala gymnasier vid den tidpunkten var 32 med ett lärjungeantal av 2 272. Av det lärjungeantalet kom i medeltal 46,7 procent från andra kommuner, vilket betyder att kommunerna med kommunalt gymnasium får bära en mycket stor ekonomisk börda.

Vid 1952 och 1953 års riksdagar förstatligade man tolv gymnasier, sex vardera året. Det synes oss ändamålsenligt att nu ta med alla de åtta gymnasier, som skolöverstyrelsen föreslår. Vi skul-

le då få en uppdelning på 1955 och 1956 års riksdagar med fyra gymnasier på vardera året, och därmed skulle kön vara avverkad.

Departementschefen säger i fråga om urvalet: »Att till förstatligande välja ut fem av de gymnasier, som nu är i fråga, erbjuder emellertid vissa svårigheter, då skillnaden mellan vissa av dem ur olika synpunkter är tämligen obetydlig.»

Ja, jag kan till fullo understryka denna uppfattning. Den fråga jag här ställer är ju helt naturligt: Varför har man, när det är så svårt att göra ett urval, inte tänkt sig möjligheten att ta med alla åtta? Utskottet säger likadant i sin motivering. Jag är tacksam för utskottets motivering, eftersom den helt överensstämmer med vår. Men utskottet drar, tycker jag, en felaktig slutsats, då det yrkar avslag på motionen; motiveringen borde rätteligen leda till ett yrkande om bifall till motionen.

Man har sagt, att ärendet har prövats, men det finns inte många ord beträffande prövningen i utskottets utlåtande, utan man bara ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag.

I detta sammanhang vill jag också ta upp en annan fråga, som är antydd i motionen. Det gäller frågan om Borlänge läroverk. Statsmakterna har från och med i höst tillåtit Falu läroverk att införa ett 4-årigt realgymnasium. Hittills har läroverket haft ett 3-årigt sådant. Nu arbetar i övre Dalarna realskolor i Rättvik, Orsa, Mora och Älvdalen, som enligt gammalt är helt naturliga upptagningsområden för Falu läroverk. Det är klart att från och med höstterminen i år kan eleverna i dessa skolor inte gärna söka sig ned till Falun. Helt naturligt kommer de, sedan de tagit realexamen, att söka in på ett 3-årigt realgymnasium, och det blir i så fall i Borlänge läroverk. Borlänge stad har nu ett upptagningsområde, som innesluter 57 000 innevånare. När övre Dalarna kommer till blir invånarantalet 111 000, d. v. s. en ökning med 54 000. Det säger sig självt, att det kommer att bli en hård påfrestning för Borlänge stad i det avseendet.

Kostnaderna för ett förstatligande av

Ang. utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen.

de åtta gymnasier, som det här är fråga om, har av skolöverstyrelsen beräknats till 1 254 136 kronor. Nu går det emellertid till på det sättet när ett kommunalt gymnasium förstatligas, att det sker med en ring per år. Det vill med andra ord säga att utgifterna för det första budgetåret inte blir så stora som det belopp skolöverstyrelsen här angivit, utan endast en tredjedel eller en fjärdedel därav. Det innebär att den egentliga utgiftsökningen, som inte exakt kan anges, för nästa budgetår kommer att uppgå till mellan 200 000 och 300 000 kronor.

Då jag således delar både departementschefens och utskottets uppfattning, att det möter svårigheter att välja mellan de kommunala gymnasier det här är fråga om, ansluter jag mig helt till motionen och önskar att alla de åtta nu upptas till förstatligande.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den med 1 a) betecknade reservationen.

Herr WEILAND (fp):

Herr talman! Jag ber att i stort sett å instämna med herr Damström då det gäller denna fråga. Bland de städer som har ifrågasatts till den förmån som det här gäller, d. v. s. att få ett kommunalt gymnasium omändrat till ett högre allmänt läroverk, befinner sig även den stad där jag hör hemma. Det kan inte hjälpas att befolkningen i de städer, som nu har blivit förbigångna, finner denna behandling vara något underlig. Somliga anser t. o. m. att urvalet skett tämligen godtyckligt. Borlänge stad har ett invånarantal av 23 600 och kommer sålunda vad invånarantalet angår först i raden av de städer som hade föreslagits av skolöverstyrelsen. Därefter kommer Nässjö stad som har ett invånarantal av 16 532. Båda dessa städer har blivit förbigångna. Därefter följer Lidköping med 15 138 invånare, Köping med 14 196 och Enköping, som inte heller har kommit med bland de nu förordade, med 11 358 invånare. Oskarshamn har 11 351 invånare, Mariestad 9 818 och Bollnäs 5 699. Bollnäs är således den minsta av

dessa städer, men det har ändå fått denna förmån. Anledningen till ett sådant förfaringsätt känner vi inte till. Statsrådet har ju själv sagt att det är svårt att avgöra, hur man bör handla i detta hänseende.

Vad sedan upptagningsområdet för Nässjö gymnasium beträffar ligger det så till att realskolans upptagningsområde har 35 500 invånare och gymnasiets upptagningsområde 60 000 invånare. I gymnasiet finns nu 106 elever och i realskolan 503. Det betyder att läroverket i sin helhet för närvarande har över 600 elever. Av dessa kommer ungefär hälften från den omkringliggande landsbygden. Det kan därför knappast vara riktigt att Nässjö stad framdeles skall behöva ta på sig de kostnader som det medför för staden att hålla ett kommunalt gymnasium. Vi har haft vårt kommunala gymnasium i flera år, och vi har också utbyggt det så att det numera omfattar även en latinlinje; i början fanns endast reallinje.

Jag vet inte riktigt vilka principer statsrådet har följt då det gällt att utvälja de fem städer, som nu har blivit föreslagna. Om statsrådet hade följt skolöverstyrelsen, skulle samfliga åtta ha kommit med. Nu har ju emellertid utskottet varit välvilligt i sitt uttalande om denna sak, och jag hoppas därför att de tre städer, som i år har blivit förbigångna, kan få sina kommunala gymnasier förstatligade nästa år. Vi får väl fortsätta att arbeta såsom vi har gjort under den gångna tiden i hopp om bättre lycka nästa gång.

Jag ber likväl att få instämna i det yrkande som framställdes av herr Damström.

Herr THUN, EDVIN, (s):

Herr talman! Jag ämnar inte på något sätt tala för min egen stad i detta ärendet, trots att den befinner sig bland dem som inte kommit med vid detta tillfälle. Jag ser frågan i ett större sammanhang.

Vi måste erkänna, att det är ett betydande antal kommunala gymnasier som fortfarande står i kö för att bli erkända som högre allmänna läroverk. Om man

Ang. utvidgning av den statliga gymnasiorganisationen.

kommer att fortsätta att varje år skära ned antalet kommunala gymnasier som förstatligas, kommer det att betyda att orättvisan mellan sådana städer, som nu har startat kommunala gymnasier med kungl. skolöverstyrelsens medgivande och efter de principer som riksdagen har fastslagit år 1952, skulle bli alltför stor. Det finns alltså städer som kommer att få vänta åskilliga år. På detta sätt kommer de faktiskt att ekonomiskt bli ogynnsamt behandlade, trots att där drives en undervisningsverksamhet, som helt torde vara en statens egen sak.

Det är inför detta man känner en viss oro. Såsom herr Damström har relaterat har riksdagen tidigare på Kungl. Maj:ts förslag beslutat förstatligande av sex kommunala gymnasier i två etapper. Sedan skär man plötsligt ned siffran, trots att skolöverstyrelsen kommit fram till att det på grund av föreliggande omständigheter är mycket väl motiverat att man denna gång förstatligar åtta stycken.

Vi vet alltså inte vad som kommer att hända nästa gång. Utskottet har varit mycket välvilligt i sin skrivning. Det är bara det, såsom herr Damström sagt, att utskottet inte tillstyrker de pengar som erfordras för att förstatliga kommunala gymnasier i den omfattning skolöverstyrelsen föreslår. Utskottet skriver: »I nuvarande läge har utskottet dock icke ansett sig böra gå utöver det av Kungl. Maj:t föreslagna antalet av fem.» Detta tyder på att »nuvarande läge» skulle vara sådant, att det inte finns möjligheter att fullfölja vad som så att säga är statsmakternas skyldighet. Jag är fullt på det klara med att utskottets talesman kommer att säga — liksom han har gjort tidigare, och som jag erkänner med all rätt — att det har väckts så många motioner att det har gällt över fyrtio miljoner kronor i utgiftsökningar och att det därför inte har varit möjligt, hur gärna man än velat, att tillstyrka motionerna i detta avseende.

Men man får ändå fråga sig: När det föreligger ett klart åtagande från statsmakterna och man så att säga inbjudit kommunerna att vidta åtgärder för att

lösa ett av de stora undervisningsproblemen, skall man då inte ta konsekvenserna av detta? Det brukar i vanliga fall vara så, att den som bjuder på någonting får betala. Här är det kanske litet annorlunda, och det är inte så roligt. Det är naturligt att kommunalmännen känner den oro som tidigare har påtalats här, ty det kan tänkas att det blir ett allmänt talesätt att åberopa »nuvarande läge». Vi lever kanske inte under en utbildad högkonjunktur, men dock under en tid av god sysselsättning, och vi kan räkna med att det inte blir så stora förutsättningar för staten att i framtiden bära betydligt ökade utgifter. Det skulle alltså kunna hända att läget kanske nästa gång inbjuder till att man skär ned ytterligare. Då kommer man i den situationen, att vissa städer, som utfört den gagnande riksgärningen, om jag så får kalla det, att starta ett kommunalt gymnasium, kommer att få vänta mycket länge på att få detta förstatligat. Då ökas alltså orättvisorna mellan städerna med kommunala gymnasier — några fick förstatligandefrågan löst för ett par år sedan och andra får kanske vänta i åtta à tio år. Det betyder miljonbelopp för dessa senare kommuner.

Det kan inte vara rätt att handla på det sättet. Är för övrigt inte kommunernas ekonomiska situation likartad i den meningen, att de inte har outtömliga möjligheter att bestrida statliga utgifter? Jag tror att i detta avseende råder det en jämställdhet, som medför att man måste göra en rättvis avvägning och se till att när de kommunala gymnasierna kvalificerat sig på sätt som statsmakterna tidigare förutsatt, så skall de i vanlig ordning inrangeras som högre allmänna läroverk. De skulle alltså övertas av staten, och kommunerna skulle i fortsättningen endast ha att svara för de kostnader som är förenade med att hålla lokaler, vilket också gäller rätt betydande belopp. Att staten bör svara för huvuddelen av kostnaderna för dessa gymnasier är berättigat också därför att så gott som samtliga till cirka femtio procent betjänar ungdom som kommer från trakter utanför kommunens judiciella område. Det är

Ang. utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen.

alltså även den omkringliggande bygdens ungdom, som beredes möjligheter till utbildning och undervisning.

Jag förstår att det nu inte är någonting att göra åt denna sak. Den är klar. Men det bör i denna debatt också sägas något om de ekonomiska relationerna mellan stat och kommun. Båda parterna har det besvärligt, och därför bör det ske en rättvisare bedömning än som här har skett.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen under punkt 1a).

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Jag har här tvingats att anteckna en blank reservation, därför att jag vid utskottets plenum kom i en rätt egendomlig situation. Å ena sidan befinner jag mig bland motionärerna, för vilka reservationen för talan, och å andra sidan hade jag inom avdelningen gått med på den skrivning, som här föreligger i utlåtandet. Jag måste med anledning härav betona, att det bedömande, som vi gjorde inom avdelningen, också dikterades av en del andra synpunkter än de, som kommit fram här i debatten.

Man kommer i det sammanhanget nästan att tänka på den goda historien om majoren och bataljonschefen, som ett flertal gånger gått till översten för att få vissa önskemål tillgodosedda. En dag var regementet ute på övningar, och majoren blev kommenderad som regementschef. Då tänkte han, att han skulle avgöra det där ärendet. Han hade två skrivbord i sitt rum, berättar historien. Först satte han sig vid majorens skrivbord och skrev under sin inlaga. Sedan flyttade han över till överstens skrivbord och satte sig där att läsa skrivelser. Slutet blev, att han tvangs att avslå sin egen skrivelse, den han hade gjort i egenskap av major.

I sådana situationer kan man komma ibland, och jag har kanske i detta fall befunnit mig i en sådan.

Det är klart, att jag står fast vid de allmänna principer, som är utvecklade i motionen. Utskottet i sin helhet torde

också kunna sägas acceptera dessa. Men sedan kommer frågan: Varför drar man icke den riktiga slutsatsen? Ja, mina herrar, det beror ju — i varje fall enligt mitt sätt att se — på att hela budgeten synes vara feldisponerad, när den icke ger utrymme för anslag av denna typ. Såsom det påpekades i debatten i onsdags, har det funnits möjligheter att bereda utrymme för anslag på 2,6 miljoner kronor till vissa rätt »spräckliga» ändamål, men när det gällde 100 000 kronor till den medicinska forskningen var det absolut omöjligt. Här gäller det omkring 300 000 kronor, och Kungl. Maj:t anser, att vi inte har råd med detta. Men man har som sagt råd med en hel del annat, och jag vill därför rikta detta allmänna klander mot regeringen, när den gör sina s. k. avvägningar.

Jag kan tala om, att vi i utskottet höll på att ena oss om gemensam skrivning beträffande en av de tre städer, som inte har kommit med här — det gör väl detsamma vilken det var — för att bibehålla siffran sex. Men när det kom till kritan och man jämförde de tre städer — Borlänge, Enköping och Nässjö — som blivit lämnade utanför, befanns det vara så svårt att på stående fot avgöra, vilken av dessa tre som skulle få förststeget, att man gav upp. Vi i utskottet ansåg oss sakna möjlighet att därvidlag komma till en objektivt riktig lösning. Det är anledningen till att vi tvangs att stanna vid Kungl. Maj:ts förslag. Det finns nämligen andra synpunkter än de som herr Weiland här anförde angående invånarantalet i upptagningsområdena o. s. v. Det kan också gälla att bedöma elevernas avstånd till skolorten — det spelar i detta sammanhang stor roll.

Emellertid kan väl vi, som är motionärer, trösta oss med att frågan har fallit framåt, som det heter. De tre städer, som det här gäller, torde väl utan tvekan kunna sägas stå främst på listan till nästa år. Och när gymnasierna där har förstalligats kommer detta att bidra till att minska kön, som för närvarande omfattar — siffran är tänkvärd — tjugofem kommunala gymnasier.

Ang. utvidgning av den statliga gymnasiorganisationen.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Vi inom utskottsmajoriteten förstår mycket väl att de lokala representanterna för de tre städerna inte är nöjda med utskottets förslag — det vore kanske rent märkvärdigt annars.

Jag skall nu fatta mig mycket kort, ty jag tror kammaren önskar det. När vi inom utskottet behandlade detta ärende gällde det en mycket svår avvägning — uttrycket *avvägning* kommer fram rätt ofta i denna diskussion. Jag vågar väl tala om, att valet till sist stod emellan Bollnäs och Borlänge. Det fanns skäl som talade för båda orterna, och vi försökte granska alla de omständigheter som kunde påverka ställningstagandet. Det visade sig då att Bollnäs hade en avsevärt högre kommunal utdebitering än Borlänge, och detta förhållande gjorde att vi tyckte det vägde över för Bollnäs när det gällde att få statligt gymnasium. Vi är emellertid fullt medvetna om att vilken stad vi än hade tagit med hade representanterna för de kommunala gymnasier, som hade uteslutits, varit missnöjda.

Herr Damström och herr Thun har nu — sakligt och lugnt — hållit var sitt anförande, men de två herrarna kom till olika resultat. Herr Damström ansåg att det rörde sig om en relativt liten utgift, som staten mycket väl kunnat ta, men herr Thun kom fram till att det var en stor utgift som tyngde kommunerna. Jag vet inte vilken av dessa uppfattningar som är den riktigare, men jag skulle tro att utskottets synpunkt är den allra riktigaste. Vi säger dock, att vi är medvetna om att även dessa kommunala gymnasier bör förändras till statliga i den takt som man anser sig ha råd och möjlighet till.

Herr Weiland var inne på de skäl, som kunde ha varit vägledande för såväl Kungl. Maj:t som utskottet. Till det vill jag bara säga, att de skäl som varit vägledande för utskottet är i stort sett redovisade i utskottets skrivning.

Till sist, herr talman, vill jag säga, att när herr Arrhén började sitt anförande blev jag litet orolig. Jag trodde han helt skulle tillstyrka utskottets skrivning, och

därför undrade jag om vi möjligtvis hade gjort någonting på tok! Men när han hade diskuterat en stund, hörde jag att han tyckte det var fel på »avvägningen», och då blev jag betydligt lugnare.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr DAMSTRÖM (s):

Herr talman! I anledning av vad utskottets ärade representant säger, vill jag ställa en fråga. När jag talade om en relativt obetydlig utgift för statsverket, gjorde jag det med hänsyn till mitt första inlägg. Jag sade, att skolöverstyrelsen hade beräknat för de åtta kommunala gymnasierna tillsammans en bruttoutgift på 1 254 136 kronor. I verkligheten, tillade jag, blir utgifterna mellan 200 000 och 300 000 kronor. Jag skulle därför vilja ställa frågan: Kan det vara så att i statsbudgeten har tagits upp bruttobeloppet, alltså vad skolöverstyrelsen har beräknat, eller har man tagit upp vad Kungl. Maj:t räknat med, nämligen för endast fem gymnasier? Det är en vital fråga i detta sammanhang. Om man räknar med bruttoutgifterna måste det ju finnas pengar över till att betala för även de tre återstående gymnasierna. Det är en fråga som jag skulle vilja ha svar på.

Man gör ju på det sättet, att man ett år i taget omändrar ring efter ring tills slutligen förstatligandet genomförts i sin helhet. Är nu pengar upptagna för hela organisationen eller endast för första ringen?

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande momentet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Karl Andersson vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken.

Herr *Damström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 92 punkten 1 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Karl Andersson vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Mom. II och III.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 2.***Anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1954/55, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, vilka föranleddes av vad departementschefen förordat,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, skolöverstyrelsen att — utan hinder av fastställd personalförteckning — tills vidare under budgetåret 1954/55, då för real-skolestadiet avsedd ordinarie ämneslärartjänst vid allmänt läroverk skulle till sättas, besluta, huruvida tjänsten skulle kungöras ledig såsom adjunktstjänst eller ämneslärarinnetjänst,

dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55,

dels ock till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 117 500 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att från och med budgetåret 1954/55 skulle vid de allmänna läroverken inrättas 150 nya adjunktstjänster i lönegraden Ca 29.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wahlund* (I: 449) och den andra inom andra kammaren av fru *Andrén* m. fl. (II: 582),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sunne* m. fl. (I: 450) och den andra inom andra kammaren av fröken *Höjer* m. fl. (II: 583), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att vid de allmänna läroverken enligt skolöverstyrelsens förslag inrätta ytterliga sju skol-skötersketjänster i Ca 14 samt en i Ce 14,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Arrhén* och *Lundgren* (I: 451) och den andra inom andra kammaren av herr *Nestrup* m. fl. (II: 584), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att i personalförteckningen för de allmänna läroverken upptaga 80 adjunktstjänster i lönegrad Ca 29 utöver de av Kungl. Maj:t redan föreslagna samt att bemyndiga Kungl. Maj:t att av dessa adjunktstjänster tillfälligt utbyta ett begränsat antal mot ämneslärarinnetjänster i lönegrad Ca 27,

dels ock en inom andra kammaren av fröken *Elmén* m. fl. väckt motion (II: 544).

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 451 och II: 584, I: 450 och II: 583, II: 544 samt I: 449 och II: 582,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1954/55, vidtaga de ändringar

Anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken.

i personalförteckningen för de allmänna läroverken, vilka föranleddes av vad departementschefen förordad;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, skolöverstyrelsen att — utan hinder av fastställt personalförteckning — tills vidare under budgetåret 1954/55, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärartjänst vid allmänt läroverk skulle tillsättas, besluta, huruvida tjänsten skulle kungöras ledig såsom adjunktstjänst eller ämneslärarinnetjänst;

c) godkänna under punkten införd avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55;

d) till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 117 500 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Ohlon*, *Alfred Nilsson*, *Sunne*, *Arrhén* och *Staxäng* samt fröken *Vinge* ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till de i motionerna I: 451 och II: 584 framställda yrkandena samt därför hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 451 och II: 584 ävensom med avslag å motionerna I: 450 och II: 583, II: 544 samt I: 449 och II: 582,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1954/55, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, vilka föranleddes av vad departementschefen och reservanterna förordad;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, skolöverstyrelsen att dels tillfälligt utbyta ett begränsat antal adjunktstjänster i lönegraden Ca 29 mot ämneslärarinnetjänster i lönegraden Ca 27, dels ock — utan hinder av fastställt personalförteckning — tills vidare under budgetåret 1954/55, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärartjänst vid allmänt läroverk skulle tillsättas, besluta, huruvida tjäns-

ten skulle kungöras ledig såsom adjunktstjänst eller ämneslärarinnetjänst;

c) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55;

d) till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 117 900 000 kronor.

Beträffande skolsköterskor hade reservation anmälts av herr *Sunne* och fröken *Vinge*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **OHLON** (fp):

Herr talman! Enligt den s. k. läraröverenskommelsen för två år sedan mellan tjänsteförteckningskommittén och läroverkslärarnas riksförbund skulle det inrättas ordinarie adjunktstjänster i lönegraden Ca 29 till ett antal, som motsvarade undervisningen i de två högsta realskoleklasserna och gymnasiet sedan man hade placerat rektorers, lektorers och, i vissa fall för realskolans vidkommande, ämneslärarinners tjänstgöring. Med utgångspunkt från denna beräkning kommer skolöverstyrelsen till det resultatet, att det i dagens läge skulle krävas 1 889 tjänster. Det har redan tillsatts 1 550 tjänster av detta slag; således skulle det enligt skolöverstyrelsen återstå 339 tjänster i lönegraden Ca 29. Skolöverstyrelsen anför vidare, att det kanske blir svårt att för nästa budgetår tillsätta ett så stort antal tjänster som 339, varför skolöverstyrelsen nöjer sig med att hemställa om 230 tjänster. Efter underhandlingar med vederbörande lärarorganisation har siffran 230 tjänster godtagits.

När sedan ärendet kom till statskontoret hade statskontoret en del underliga resonemang, som jag inte torde behöva gå in på här, eftersom de ligger vid sidan om saken. Departementschefen säger emellertid att här måste sparas, och så hugger han till med 150 tjänster.

Enligt det förslag som här föreligger har den överenskommelse, som träffades för två år sedan mellan statsmak-

Anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken.

terna och vederbörande lärarorganisation, därmed enligt mitt förmenande brutits, och det är, herr talman, en ganska allvarlig sak. Utskottet skriver med anledning härav, att »ordalagen i överenskommelsen icke ger någon ledning för ett bedömande av huruvida beräkningssättet bör accepteras eller ej». Det är emellertid redan accepterat av höstrikdagen 1952, och därvidlag finnes det ingen återvändo. Sedan kan man naturligtvis resonera om huruvida det är möjligt att inrätta ett så stort antal tjänster som överenskommelsen avsåg, men i så fall bör den andra parten också gå med på förändringen.

Departementschefen har en mer realistisk inställning än utskottet. Han säger: »Då varje beräkning av detta behov måste vara ganska osäker, anser jag mig icke böra gå längre än till att föreslå inrättande av sistnämnda antal nya tjänster», d. v. s. 150 tjänster — och det må nu vara hänt. Längre fram anför departementschefen vidare, att han delar statskontorets uppfattning att skolöverstyrelsen i lämpligt sammanhang bör redogöra för verkningarna i olika avseenden av läraröverenskommelsen. Det tycker jag är alldeles riktigt.

Det finnes också en annan sak som här kommer in i blickfältet, nämligen önskemålet att få tjänster i Ca 29 placerade vid provårsläroverken så att alla ordinarie tjänster där sätts i nämnda lönegrad. Detta bör ske av ekonomiska skäl. Ett av de förslag, som här föreligger, gäller inrättande av två nya provårsläroverk eller »läroverk med egentlig lärarkurs», som det nu heter. Därvidlag föreslår Kungl. Maj:t, att en sådan kurs skall inplaceras vid statens normalskola i Stockholm fr. o. m. nästa budgetår. Vidare skall en ny sådan kurs införas vid ett annat ännu icke preciserat läroverk. Kostnaden för en sådan kurs, som föreslås vid statens normalskola och som avser utbildande av sexton lärarkandidater per år, beräknas till inte mindre än 82 000 kronor.

Jag vill nämna, att även om vi får det andra provårsläroverket nästa år, blir behovet ändå inte fyllt. Det kommer

att finnas kvar närmare 800 hugade spekulanter, som vill genomgå egentlig lärarkurs. Det är alltså av vikt att skapa en sådan ordning vid läroverken med egentlig lärarkurs att vi kan utnyttja deras kapacitet bättre, så att låt oss säga 25 å 30 nya lärare kan utbildas per år och läroverk. Detta kan ske endast under den förutsättningen, att vi får så kvalificerat folk vid dessa läroverk att vi upp till hundra procent kan utnyttja dem för denna utbildning. Att inrätta tjänster i Ca 29 vid redan befintliga eller planerade provårsläroverk skulle innebära en besparing för staten.

Jag skall inte gå närmare in på den löneöverenskommelse, som träffades för två år sedan, eftersom ingen är närvarande på statsrådsbänken. Det vore annars mycket att säga i det sammanhanget.

Herr talman! Jag vill nu yrka bifall till reservation 2 b) och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! Skolöverstyrelsens förslag om en ötokning av antalet ordinarie skolsköterskor har rönt en mycket hårdhänt behandling från departementschefens sida. Han har icke velat tillstyrka inrättande av en enda sådan tjänst, medan skolöverstyrelsen har begärt åtta.

Det förefintliga behovet av arbetskraft på detta område kommer alltså även i fortsättningen och även på platser, där det finns tillräckligt med arbetsuppgifter för heltidsanställda skolsköterskor, att fyllas av deltidsanställda sådana. Om det finnes tillräcklig tillgång på kvalificerade sjuksköterskor, som vore villiga att ta deltidsjänster, vore det kanske inte så mycket att säga om saken. Men det finns det inte. Anledningen är icke att sjuksköterskor, särskilt gifta sådana, skulle ha någonting att invända mot deltidsjänster av vad jag vill kalla normal typ. Tvärtom är det många som vill ha sådana. Här rör det sig emellertid om en deltidsjämsgöring av utomordentligt egendomlig typ, vilken konstruerats utslutande med hänsyn till skolans i och

Anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken.

för sig välmotiverade intressen. En deltidstjänstgörande skolsköterska skall tjänstgöra på heltid en kortare sammanhängande tid i början av tjänstgöringsterminen, och hon får då veckoarvode, men under resten av läsåret rör det sig bara om några timmars tjänstgöring per vecka, varunder timarvode utgår. Det säger sig självt, att det är ytterst få mäniskor — det må gälla skolsköterskor eller andra — som vill ha en befattning, vilken i fråga om arbetsuppgifternas förläggning i tiden är så egendomligt konstruerad. Även från samhällets mera allmänna intressesynpunkter är det rent slöseri med arbetskraft att använda en utbildad sköterska på det sättet. Följden har också blivit, att det på många håll varit svårt eller t. o. m. omöjligt att rekrytera dessa deltidstjänster med utbildade sköterskor. I vissa fall har man fått nöja sig med helt okvalificerad arbetskraft.

Ett exempel på vart den nuvarande politiken med skolsköterskor leder kan Gävle stad uppvisa. Staden har förbarmat sig över läroverket och det tekniska gymnasiet, vilka icke kunnat få några deltidstjänstgörande skolsköterskor, genom att till dem partiellt låna ut en kommunal heltidsanställd skolsköterska. Man frågar sig — jag tycker med rätta — om det är staten värdigt att på detta sätt åka snålskjuts på kommunernas bekostnad. Staden får visserligen det arvode, som motsvarar deltidsarbetet, men den får själv bekosta pension och övriga förmåner för skolsköterskan.

Herr talman! Jag förstår att det i frågans nuvarande läge icke lönar sig att yrka bifall till den i ärendet väckta motionen, vilket jag naturligtvis skulle ha mycket god lust att göra. Frågan återkommer väl. Jag vill nu bara uttrycka förhoppningen om att ärendet då ska få en välvilligare behandling från såväl statsrådet som utskottets sida.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! I anledning av herr Ohlons anförande vill jag säga, att vi hade långa överläggningar i utskottet om

detta ärende. Jag vill utan vidare erkänna, att det kan finnas anledning att ha herr Ohlons uppfattning, om man intar nödvändig hänsyn till det faktiska läget just i dag.

Utskottet skriver på s. 15 i utlåtandet bl. a. följande: »I den av 1952 års riksdag godkända överenskommelsen den 4 oktober 1952 mellan 1949 års tjänsteförteckningskommitté och vederbörande organisationer fastslogs, att antalet adjunktstjänster i lönegraden Ca 29 vid de allmänna läroverken i huvudsak skulle motsvara behovet av ämneslärartjänster å gymnasiet och i realskolans två högsta klasser, bortsett från rektors- och lektorstjänster samt ämneslärarinnetjänster i Ca 27. För täckande av detta behov beräknades i överenskommelsen 150 nya tjänster skola inrättas för budgetåret 1954/55.»

Det är på den linjen som Kungl. Maj:t har gått. Sedermera har skolöverstyrelsen gjort en ny beräkning och kommit fram till ett annat antal. Till denna senare siffra har herr Ohlon anslutit sig.

Här kan det finnas skäl att ta hänsyn till det läge som råder. Statskontoret har mot skolöverstyrelsens beräkning gjort den invändningen, att ett rätt stort antal tjänster borde och måste upprätthållas av timlärare och annan icke-ordinarie personal. Kungl. Maj:t har också därför tills vidare ansett sig kunna nöja sig med 150 nya tjänster, och jag tror inte att jag behöver orda mer om den saken.

Sedan var herr Sunne uppe och talade om skolsjuksköterskorna. Både avdelningen och utskottet har stor förståelse för skolsjuksköterskornas verksamhet — det är inte tu tal om den saken. Men i avdelningen har vi nöjet att ha representanter, som har en ingående kännedom om dessa problem. När vi då kom fram till den nödvändiga avvägningen — jag ber, herr talman, om ursäkt att jag åter måste dra in detta besvärliga ord i debatten — ansåg avdelningens ledamöter att detta ändamål dock inte hörde till de allra viktigaste av de uppgifter som vi här måste söka tillgodose. Jag skulle

Anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken.

emellertid tro att denna fråga kommer upp på nytt. Det är under alla förhållanden en svår sak att avgöra, vid vilka läroverk det bör finnas heltidsanställda skolsjuksköterskor, men den frågan får man väl ta ställning till sedermera.

Herr talman! Jag skall inte trötta kamraren längre, utan jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **ARRHÉN** (h):

Herr talman! Som motionär i fråga om antalet adjunktstjänster i Ca 29 vid de allmänna läroverken vill jag bara i detta sammanhang deklarera, att jag principiellt står på samma ståndpunkt, som här klarlagts av herr Ohlon i hans anförande. Jag skall endast be att få tillägga några få ord.

Det primära i hela frågan måste vara vad som överenskomts vid 1952 års förhandlingar mellan lärarorganisationerna och tjänsteförteckningskommittén. Då sades det, att antalet adjunktstjänster i lönegrad Ca 29 skulle dikteras av *behovet* på gymnasiet och i realskolans två högsta klasser. Sedan gjorde man år 1952 ett antagande att det skulle röra sig om det antal tjänster, som då angavs. Men när skolöverstyrelsen i år på dragande kall undersökte vad behovet krävde, kom styrelsen fram till den siffra, som står nämnd i utskottsutlåtandet, nämligen 1 889, vilket antal sedermera prutades ned efter förhandlingar med lärarorganisationerna.

Det sekundära blir den år 1952 hypotetiskt fastställda siffran, vilket för året skulle innebära en ökning, efter gjort antagande, med 150 nya tjänster.

Därför förefaller det oss, som nu står på denna linje, självklart, att skolöverstyrelsens inställning till denna fråga måste vara den riktiga, i all synnerhet som resonemanget om det »faktiska läget» och om den icke-ordinarie personalen inte synes hålla streck. De siffror, som man 1952 rörde sig med, var rensade siffror, alltså med borträknande av 10 procent för icke-ordinarie personal.

Om riksdagen nu fattar det föreslagna beslutet, antar jag, att den oundvikliga

följden blir, att avtalet riskerar att rivas upp, att man finner sig komma att ha anledning att kräva nya förhandlingar.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till den principiella deklaration, som herr Ohlon har avgivit.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 3—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar vid blind- och dövskolorna jämte i ämnet väckta motioner;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till det svenska sjukhuset i Korea;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till driften av anstalter för kirurgisk tuberkulos m. m.;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbildning av viss sinnessjukvårdspersonal jämte i ämnet väckta motioner;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1954/55 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond; och

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 104, i anledning av riksdagens år 1953 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m.

Statsutskottet, till vars förberedande behandling riksdagens år 1953 församlade revisorers berättelse jämte de i anledning därav från vederbörande ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:t avgivna utlåtanden och förklaringar blivit hänvisad, hade, efter tagen kännedom av vissa handlingar och inhämtande av för ärendenas utredning i övrigt erforderliga upplysningar, i det föreliggande utlåtandet underställt riksdagens prövning de av revisorerna gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttranden.

2 Första kammarens protokoll 1954. Nr 18.

Ang. den militära presstjänsten.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4.

Ang. den militära presstjänsten.

Under försvarsdepartementet, § 4, hade revisorerna förordat, att spørsmålet om de högre militärstabernas informations-tjänst gjordes till föremål för prövning efter av revisorerna angivna riktlinjer.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten bland annat redogjort för innehålllet av de i ärendet avgivna remissutlåtandena, varefter utskottet anfört:

»Såsom av överbefälhavarens remissutlåtande framgår, ha de bestämmelser som ligga till grund för den militära presstjänsten i fred numera omarbetats. Vissa av de olägenheter som påtalats av revisorerna, framför allt den hittills rådande oklarheten i fråga om fördelningen av ansvaret mellan de på förevarande område verksamma organen, torde därigenom kunna undvikas för framtiden. Enligt utskottets mening borde emellertid en ytterligare rationalisering av verksamheten vara möjlig. Såsom revisorerna med instämmande av försvarets civilförvaltning framhållit, synas sålunda betydande fördelar stå att vinna, om handläggningen av hithörande ärenden centraliseras till försvarsstaben i större utsträckning än vad nu är fallet. Härför tala icke minst ekonomiska skäl. Genom en närmare samordning av det militära tidskriftstrycket torde ytterligare kostnadsbesparingar ligga inom räckhåll. Utskottet finner det därför påkallat, att nu berörda frågor upptagas till särskild prövning i lämpligt sammanhang.

Utskottet hemställer, att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet ovan anfört.»

Herr ARRHEN (h):

Herr talman! Jag kan icke dela de synpunkter på den militära presstjänsten,

Ang. den militära presstjänsten.

som behandlas under punkt 4 i statsutskottets förevarande utlåtande. Dessa synpunkter innebär en kritik av den nuvarande organisationen av försvarsmaktens presstjänst, en organisation, som torde kunna sägas vara resultatet av erfarenheter under ett tjuguarigt arbete på området. Jag erinrar mig mycket väl, hur detta arbete började, då jag själv vid den tiden var verksam i pressen, och jag minns med vilken tillfredsställelse yrkesfolket hälsade införandet av dessa detaljer vid de olika vapenslagen.

Utskottet hävdar nu, att denna verksamhet skulle vara överorganiserad, att massor av dubbelarbete utföres och att verksamheten över huvud taget skulle dra en i förhållande till resultaten oproportionerligt stor kostnad. Man fasthåller vid denna uppfattning, trots att överbefälhavaren mycket markerat understrukit, att den nuvarande organisationen framkommit såsom ett resultat av erfarenheten och helt nyligen blivit fastställd av försvarets olika instanser. Här kan också lätt påvisas, att det är nio år gamla synpunkter statsrevisorerna gör sig till tolk för, synpunkter, som på sin tid framfördes av den i reciten omnämnda försvarets upplysningsutredning, som avgav sitt förslag år 1945. Överbefälhavaren har emellertid så sent som i fjol höst utfärdat »Bestämmelser för den militära presstjänsten i fred», och därmed har alla rimliga anspråk på klarhet fyllts beträffande tjänstens natur och beskaffenhet över huvud taget i dess olika uppenbarelseformer inom försvarsgrenarna.

Det har också sagts, att pressofficeren skulle kosta för mycket. Under honom sorterar emellertid ett stort antal arbetsuppgifter inom respektive vapenslag, berörande dels vad man brukar kalla försvarsupplysningen, dels det psykologiska försvaret, dels rekryteringen med den stora annonskostnad som därav följer, dels redigeringen av olika publikationer inom de skilda försvarsgrenarna, dels förande av film-, bild- och klipparkiv vid de olika försvarsgrenarna samt annat mera. När statsrevisorerna infordrat uppgifter om kostnaderna under de-

taljrubriken *Pressavdelningen*, har man uppenbarligen på sina håll lämnat uppgifter, som icke hänför sig till den egentliga presstjänsten utan till även andra av detaljernas uppgifter. I ett fall har tydligen inför revisionen, efter vad som framgår av överbefälhavarens bemötande, uppgivits en siffra på 150 000, medan de egentliga presskostnaderna i det fallet bara rörde sig om 28 880 kronor. Inom alla försvarsgrenar tycks detta vara ungefär den normala kostnaden. Flygvapnets kostnader rör sig om 28 000 kronor, marinens kostnader om 30 000 kronor och arméns kostnader om någonting liknande. Man kan därför inte rimligtvis säga, att några uppseendeväckande höga kostnader föreligger på området.

Jag måste säga några ord också om det publikationstryck, som det här gäller. Det består av dels Arménytt, som utkommer tolv gånger om året, dels Marinnytt, som utkommer fyra gånger om året, dels Kontakt med krigsmakten, som utkommer tolv gånger om året, och dels Underättelser från flygledningen, som i maskintryckt upplaga i 650 exemplar utkommer åtta gånger om året. Det har ansetts, att denna flora skulle kunna prutas ned. Vi som i egenskap av värnpliktiga officerare eller underofficerare haft kontakt med dessa publikationer — de utges ju för att hålla reservpersonalen underrättad om vad som händer på de olika områdena — vet emellertid att de har sin givna betydelse. Man gör också inom försvarsmakten sitt yttersta för att pressa ned kostnaderna för detta tryck. »Arménytt» har således det senaste året prutat ned sina kostnader med inte mindre än 17 000 kronor, och det är någonting, som man i varje fall måste respektera.

Med anledning av dessa förhållanden, med hänsyn till att överbefälhavaren och försvarets ledning så nyligen tagit ståndpunkt till dessa frågor och i det sammanhanget med sådan skärpa hävdad vikten av en *decentralisering* och då man, såsom överbefälhavaren framhåller, kan ha berättigade farhågor för att den lösning som statsrevisorerna antyder skulle medföra *högre* kostnader för stats-

verket än det nuvarande systemet, ber jag, herr talman, att för min del helt få ta avstånd från vad statsrevisorerna skrivit i denna punkt.

Herr LUNDQVIST (h):

Herr talman! Jag vågar väl förutsätta, att kammarens ärade ledamöter på sin tid tagit del av statsrevisorernas berättelse, där ju en ganska ingående redogörelse lämnas för hur arbetet är ordnat i fråga om den militära informationstjänsten och också för kostnadsfrågan. Vi har inom revisionen — det kanske bör sägas efter herr Arrhéns inlägg — varit i kontakt med vederbörande som närmast har ledningen av denna informationstjänst, och vi anser oss därför ha ganska goda grunder för vårt ställningstagande. Ingen kan väl ändå, ärade kammarmarknader, med utsikt till framgång göra gällande, att den ordning som man för närvarande har verkligen kan vara rationell, när de ärenden det här gäller handlägges vid fyra olika tjänsteställen. Man behöver väl t. ex. inte sitta och läsa dagspressen på fyra olika håll. Denna del av verksamheten borde väl kunna centraliseras och olika klipp därefter fördelas till vederbörande grenar. Mycket annat dubbelarbete förekommer. — Det finns ju en specificerad redogörelse för detta. — Vi vill ingenting annat än att man här verkligen skall gå igenom de olika arbetsuppgifterna och söka i möjligaste mån förhindra det dubbelarbete som i dag obestriddligen förekommer. Här rör det sig i alla fall om en sammanlagd kostnad på över 400 000 kronor om året.

Jag skall inte diskutera med herr Arrhén huruvida vi har fått med några kostnadssiffror, som inte direkt kan hänföras till detta område. Vi har fått dessa uppgifter från vederbörande tjänsteställen inom informationstjänsten, och mer anser jag att man inte kan begära. Jag får väl förutsätta att det har lämnats relativt riktiga uppgifter. I varje fall är det uppenbart, att det här sker ett sådant dubbelarbete, som med fördel bör

Ang. den militära presstjänsten.

kunna undvikas, varigenom också kostnadsbesparingar uppstår, utan att effektiviteten blir lidande därpå. Jag är angelägen att betona, att det inom varje försvarsgren självfallet bör finnas någon på detta område, som kan lämna de rutinmässiga informationerna till pressen, så att pressen inte skall behöva ha några svårigheter att få nödvändiga upplysningar beträffande olycksfall och andra förhållanden, som kan ha aktuellt intresse.

Herr talman! Jag tror att vi mycket lugnt kan följa statsutskottet, när det på denna punkt enhälligt har hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad utskottet anfört. Utskottet har ju också stöd bl. a. av försvarets civilförvaltning, som har givit sin anslutning till den uppfattning som statsrevisorerna givit uttryck åt.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Jag kan fortfarande inte godta det resonemang, som speglar sig i herr Lundqvists anförande. Det bygger på den uppfattningen, att det skulle vara möjligt att centralisera denna verksamhet till försvarsstaben, i enlighet med det av försvarets upplysningsutredning år 1945 avgivna betänkandet. Överbefälhavaren och cheferna för de tre försvarsgrenarna har med skärpa satt sig emot detta förslag och sagt, att vad som här kräves är en *decentralisering* av denna verksamhet, så att de uppgifter, som man här har avsett att få lösta, verkligen på ett effektivt sätt skall kunna fullgöras.

Om man accepterar tanken på att centralisera denna verksamhet, skulle detta innebära, att den byrå, som nu finns inom försvarsstaben för vissa begränsade uppgifter, skulle väsentligt få utökas, och samtliga, även herr Lundqvist, tycks vara eniga om att man vid sidan av denna utökade byrå allt fortfarande hos de olika vapenslagen skulle få ha kvar s. k. informationsofficerare. Från militärt håll hävdas — och jag kan inte förstå annat än att detta är riktigt — att detta arrangemang måste bli dyrare för statsverket.

Ang. en broförbindelse över Strömsundet.

Jag vill vidare ännu en gång understryka, att den siffra beträffande kostnaderna för den nuvarande organisationen, som herr Lundqvist nämnde, nämligen 400 000 kronor, är felaktig i den mån därmed avses kostnaden för pressorganisationen, som vi här har diskuterat. Det beror på de omständigheter, som jag redovisat i mitt förra anförande.

Till sist vill jag säga, att det för pressens män måste vara av intresse att decentraliseringsprincipen allt fortfarande bibehålles, ty det arrangemang som statsrevisorerna tänker sig skulle för deras vidkommande innebära, att de i ömtåliga situationer och när allt beror på att få snabba upplysningar och svar hänvisas till två tjänsteställen, i stället för såsom för närvarande till ett.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu ifrågakvaranden punkten hemställt.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Punkterna 7—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 10 och 11.

Lades till handlingarna.

Punkten 12.

Ang. en broförbindelse över Strömsundet.

Under kommunikationsdepartementet, § 12, hade revisorerna anförts vissa synpunkter rörande en projekterad broförbindelse över Ströms vattudal i norra Jämtland.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anförts:

»De av revisorerna lämnade uppgifterna synas utvisa, att den planerade bron över Strömsundet fått en med hän-

syn till föreliggande trafikbehov onödigt stor bredd. Då emellertid vissa förberedelsearbeten redan påbörjats och beställningar på den för byggnadsföretaget erforderliga materielen delvis utlagts, har utskottet ansett sig böra begränsa sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen omförmäla.»

Herr STEN (s):

Herr talman! När statsutskottet ansluter sig till den meningen, att bron över Strömsundet skulle ha fått »en med hän- syn till föreliggande trafikbehov onödigt stor bredd», är det ett uttalande, som ur vissa synpunkter är ganska uppseende- väckande. Jag tilltror mig naturligtvis inte kunna på metern avgöra hur bred bron bör vara, och jag skall därför inte i detalj ingå på innehållet i de föreliggande handlingarna. Jag vill endast erinra kammaren om att statsrevisorerna har avslutat sitt resonemang i frågan med ett uttalande, att det synes dem, att »en bro över Strömsundet enligt något av de tidigare mindre omfattande förslagen, vilket kunnat medföra en betydande kostnadsbesparing, hade varit tillräcklig för att motsvara rimliga krav» och att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gen- mäلت, att »trafikutvecklingens krav på ökat breddutrymme i allmänhet förhål- landevis lätt kan tillgodoses, när det gäller vägar och alltså även tillfartsvägar till broar, medan däremot breddning av dessa senare erbjuder betydande svårigheter och är förenad med högst väsentligt större kostnader än om de från början byggts med den erforderliga bredden.» Man skulle ha funnit det rimligt, att statsutskottet efter dessa uttalanden av statsrevisorerna och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade låtit udda vara jämnt och inte uttalat sig på det sätt som vi nyss hörde föredragas.

När man forskar i förhistorien till att statsrevisorerna har tagit upp detta ärende, finner man av förteckningen över besök som revisorerna avlagt, att revisorernas reflexioner icke är resultatet av några studier på ort och ställe. Det besök, som de har avlagt i Jämtlands län, har icke omfattat den del av länet, där

Ang. en broförbindelse över Strömsundet.

Strömsund ligger. Däremot finner man av förteckningen, att statsrevisorerna har avlagt besök vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg, och det är måhända förklaringen till att de har engagerat sig i denna angelägenhet.

Jag påminner mig, att jag den första december under höstriksdagen i fjol efter tillfällig frånvaro från kammaren kom in hit i slutet av en interpellationsdebatt och till min häpnad fick höra, att man talade om denna bro och sade att den låg nära gränsen till Lappland och intill ett samhälle med 1 500 invånare. Detta väckte mitt intresse. Jag har nämligen under 40 år haft min verksamhet inom ett område av vårt land, som man kan kalla för skogslandet eller inlandet och som sträcker sig från Nordmarken i Värmland till Tornedalen i Norrbotten. Jag tilltror mig därför att ha någon överblick över förhållandena inom detta område av vårt land och dess betydelse för landets ekonomi. Jag har kommit till det resultatet att — vilket inte torde innebära någon nyhet eller överraskning för kammarens ledamöter — det här rör sig om bygder, som var för sig och sammanlagt tillhör de betydelsefullaste inom nationen, och att därför bärkraftiga tätorter inom detta område är av utomordentligt stor betydelse. Det gäller sådana orter som Årjäng och Torsby i Värmland, Malung och Mora i Dalarna, Sveg i Härjedalen och Strömsund i norra Jämtland. Östersund har visserligen ett bra läge såsom centralort för hela länet, men även där behövs det tätorter inom de stora skogsområdena i norr och söder. Det är därför alldeles oriktigt när man, såsom det har gjorts på något ställe i handlingarna, i ett fall som detta talar om en kyrkby eller ett municipal-samhälle, som har 1 000 eller 1 500 invånare, och lägger detta till grund för bedömandet av bygdens betydelse, när det i själva verket rör sig om en stor skogskommun med 5 000—6 000 invånare och när dessutom denna ur befolkningsynpunkt relativt lilla tätort är en centralort för ett område med 25 000 å 50 000 invånare.

Då det här talas om lapplandsgränsen

som om denna skulle ha någon betydelse i detta sammanhang, vill jag framhålla att det ju förhåller sig på det sättet, att sedan man kommit förbi Hoting, som är centralorten inom västra Ångermanland vid sidan av Backe, som kanske har varit det i högre grad tidigare, och man kommer in i vad som historiskt kallas för Lappland, så stöter man på tätorter sådana som Lycksele och Vilhelmina i Västerbottens län och Arvidsjaur och andra inom Norrbottens län, som är av precis samma betydelse för en mycket viktig del av vårt näringsliv och för den där sysselsatta befolkningen.

Jag har velat anföra detta som en ringa motvikt mot det tvärsäkra uttalande som statsutskottet här har gjort. Jag tycker som sagt att statsutskottet efter statsrevisorernas studier av Strömsundsbron vid besöket i Göteborg och efter väg- och vattenbyggnadsstyrelsens replik till statsrevisorerna hade gjort klokt i att låta udda vara jämnt, att icke engagera sig i någonting som här kallas för en strid mellan den högre tekniska vetenskapen på området å ena sidan och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen å andra sidan. Det är möjligt att man kan beteckna de stridande parterna på detta sätt. Jag trodde emellertid att man ur riksdagssynpunkt lika gärna kunde tala om två stridande skolor och anse att det ännu är för tidigt att dra några bestämda slutsatser av deras meningsskiljaktigheter ur de synpunkter som vi har att bevaka i riksdagen. Det är klart att vetenskapen och forskningen på detta område lika väl som på andra skall förhålla sig till våra ämbetsverk och departement och till riksdagen såsom kommunicerande kärl, så att dessa alltid bör vara mottagliga för nya synpunkter och rön, men jag tror att vi icke fördensskull bör i förtid överge de officiella ämbetsverk som har att föra försiktighetens och säkerhetens talan på ett område sådant som detta.

I detta anförande instämde herrar *Tjällgren* (bf), *Erik Olsson* (s) och *Ol-sén* (s).

Ang. en broförbindelse över Strömsundet.

Herr LUNDQVIST (h):

Herr talman! Endast några ord.

Jag förmodar att alla har reda på var Strömsund ligger. Att det ligger i närheten av lapplandsgränsen är väl ett faktum, antar jag. Mot det uttalandet kan därför knappast riktas någon anmärkning.

Vidare kan jag inte erinra mig att det i statsrevisorernas uttalande finns någonting som ger anledning till att härtä upp till granskning de olika konstruktionsalternativen — om man bör bygga hängbro eller icke. Det enda som det här är fråga om är huruvida inte brobredden har planerats något större än som med hänsyn till den trafik man har att räkna med kan anses vara behövlig. Den åsikten har vi inte behövt fara till Chalmers i Göteborg för att få underlag för, det materialet har vi hämtat på mycket närmare håll. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och dennas specialister på brobyggnad har lämnat statsrevisorerna alla de upplysningar som återfinns i statsrevisorernas berättelse. Naturligtvis kan man ha olika meningar om hur bred en bro i denna trakt bör vara, men vi har inom revisionen varit eniga om att man nog tagit till litet mera än vad som kan vara behövt, och då tycker jag, herr talman och herr Sten, att det är alldeles i sin ordning att, om man har den uppfattningen, man också ger uttryck åt den. Jag kan därför inte finna, att det är något anmärkningsvärt i att också statsutskottet, sedan det tagit del av revisorernas redogörelse, säger, att det vill synas som om bredden tagits till litet för mycket i överkant.

Här gäller det ju endast en omförmälan inför riksdagen. Jag har inget yrkande.

Herr STEN (s):

Herr talman! Allteftersom inlandsbanan blev färdig, fick jag, såsom född i norra Jämtland, tillfälle att överskrida gränsen till Lappland. Jag fann ju då, att det förhåller sig med den ungefär som sjöfarande brukar säga om ekvatorn, att man inte kan upptäcka den.

Lappland är ju endast ett geografiskt, ett historiskt begrepp. Det bedrivs i Västerbottens och Norrbottens lappmarker jordbruk och skogsbruk precis som i alla andra bygder inom Norrland och inom skogsbygderna söder om Norrland. Gränsen har ur dessa synpunkter inte någon betydelse. Jag har endast velat säga detta med anledning av herr Lundqvists anförande.

Herr WERNER (bf):

Herr talman! Jag vill påpeka, att statsrevisorerna haft goda skäl för att rikta riksdagens uppmärksamhet på denna kostnadsökning, som enligt deras mening inte varit nödvändig. Denna bro kommer att dra en kostnad av cirka 8 miljoner kronor och är dimensionerad med en bredd av 12,5 meter för en motorfordonstrafik av 2 000 fordon per dygn, fastän en väg, som tar upp en del av den trafik som man ursprungligen räknade med skulle passera bron, har färdigställts på andra sidan sjön från Ulriksfors och Hallviken.

Jag vill påpeka för norrlänningarna, att det måste vara ett intresse även ur norrländsk synpunkt, att de begränsade penningtillgångar, som finns här i landet för brobyggande, inte läggs ned på ett fåtal broar, som blir större än behovet kan anses motivera. Vi har i landet tusentals broar, som måste förstärkas och ombyggas inom närmaste tiden.

Här har revisorerna inte behövt hämta några impulser från Chalmers tekniska högskola i Göteborg, utan de har lagt praktiska synpunkter på frågan; det har gällt att för ett visst mått av pengar tillgodose så många trafikintressen i fråga om brobyggnader som möjligt. Detta är kärnfrågan, och jag tror att revisorerna genom sitt uttalande, som inte innehåller någon anmärkning utan endast ett påpekande, har fyllt sin skyldighet som statsrevisorer.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, lades den nu förevarande punkten till handlingarna.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkterna 14 och 15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkten 17.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 18—22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23 och 24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 25—28.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 43, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om tullfrihet för pressfotos m. m.;

nr 44, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i förordningen om nöjesskatt; och

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående temporärt undantag från bestämmelserna i 16 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 73) angående tillverkning av brännvin, m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Ang. skogsvårdsavgiften för år 1954.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1954 skall utgå.

I detta betänkande hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående skogsvårdsavgiften besluta, att

Ang. skogsvårdsavgiften för år 1954.

skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1954 utgå med en och en halv promille.

Reservation hade anförts av, utom annan, herrar *Velander* och *Nilsson* i Svälöv, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående skogsvårdsavgiften besluta, att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1954 utgå med en promille.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Den gällande ordningen för skogsvårdsstyrelsernas ställning och uppgifter tillkom genom beslut vid 1946 års riksdag. Därmed avsågs att vinna ett vidgat statligt inflytande över skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. Trots förstatligandet av denna verksamhet, om uttrycket tillåtes, stannade riksdagen för den meningen, att ägarna av skogsmark och växande skog skulle påföras, såsom det hette, »en mindre årlig avgift» såsom bidrag till täckning av kostnaderna därför, ett bidrag som enligt uttalande av vederbörande utskott borde maximeras till 4,5 miljoner kronor. Från höger- och bondeförbundshåll hävdades dock i en till utskottsutlåtandet fogad reservation, att någon särskild avgiftsbelastning av skogsbruket för ifrågakommande ändamål inte borde ifrågakomma.

Skogsvårdsavgiften har ju, såsom antytts, formen av en objektskatt å skogsmark och växande skog, motsvarande högst 1,5 promille av taxeringsvärdet. Skogsvårdsavgiften är sålunda principiellt sett att betrakta på samma sätt som den kommunala fastighetsskatten. Denna skall emellertid enligt av riksdagen numera enhälligt uttalad mening successivt avvecklas. Från sådan utgångspunkt borde det falla sig något svårt att försvara skogsvårdsavgiftens bibehållande och även i det aktuella läget motsätta sig ett bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Ang. skogsvårdsavgiften för år 1954.

Denna reservation tager nämligen, såsom kammarens ärade ledamöter säkerligen uppmärksammat, inte sikte på skogsvårdsavgiftens omedelbara borttagande. Den avser endast en reduktion därav, korresponderande mot den höjning av taxeringsvärdena å skogsmark och växande skog, som framgick såsom resultat av 1952 års fastighetstaxering. Denna höjning uppgick dock till inte mindre än 70 procent och medförde på grund därav en automatisk ökning av skogsvårdsavgiftens avkastning med cirka 3,2 miljoner kronor. Det gäller sålunda ett fullföljande av de förslag och yrkanden, som förelåg vid riksdagsbehandlingen av uttagningsprocenten för skogsvårdsavgiften åren 1952 och 1953, förslag som båda åren framfördes av skogsstyrelsen och biträdades i motioner från såväl höger- som bondeförbundshåll. Inför fjolårets avgörande i riksdagen backade dock bondeförbundet ut och intog samtidigt en något polemisk hållning mot dem, som ansåg sig böra vidhålla den förut gemensamma ståndpunkten. Den s. k. kompromissen, som man då menade sig skynna i utskottsbetänkandet, har ju gått upp i rök! Jag kan därför tänka mig, att bondeförbundets hållning denna gång kommer att innebära ett återfall till förut tillsammans med högern hävdade ståndpunkter.

Debatten här i kammaren omkring denna fråga var förlidet år rätt livlig. Jag skall inte provocera en upprepning därav. Jag hänvisar emellertid till den debatten och hemställer, herr talman, om bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! När skogsvårdsavgiften beslöts, ersatte den ju den på skogsaccisen förut beräknade avgiften, och då man skulle hitta på någon annan grund än den, ansåg man att det kunde vara lämpligt att beräkna den på taxeringsvärdet. Detta var en ren lämplighetsåtgärd. Om man inte hade gjort så, borde man ju efter det bedömande man an-

lagt på denna sak ha kommit fram till att det skulle ha blivit ökade taxor vid anlåtande av skogsvårdsstyrelse. Jag vill erinra om att vid skogsvårdsavgiftens införande räknade man med att ungefär två tredjedelar av skogsvårdsstyrelsernas medelsbehov skulle täckas genom denna avgift. Det har i verkligheten bara blivit hälften, alltså åtskilliga hundra tusen, kanske miljontals kronor under vad man ursprungligen hade avsett. Det bör ju kunna vara en viss lisa, att om också taxeringsvärdena har gått upp och därigenom även skogsvårdsavgifterna, så har denna inte stigit till vad man tänkte sig vid deras införande, nämligen att täcka två tredjedelar av omkostnaderna.

Utskottet skrev förra året, att det hoppades på ett ökat statligt stöd åt de skogsvårdande åtgärderna. Jag vill erinra om att enligt ett betänkande, som vi får till behandling litet senare under dagens lopp från jordbruksutskottet, medelsanvisningen till yrkesutbildningen på skogsbrukets område ökats. I övrigt har man ju också upptagit praktiskt taget alla de äskanden som har kommit fram vid budgetbehandlingen. Meningen kan ju inte rimligen vara den, att man skall öka det statliga stödet åt skogsvårdande åtgärder, om inte förutsättningar för ett sådant ökat stöd föreligger.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr VELANDER (h) kort genmäle:

Till herr Sjödahl vill jag endast säga, att när han utgår ifrån att man vid den nu gällande skogsvårdsavgiftens införande förutsatte, att den skulle täcka två tredjedelar av skogsvårdsstyrelsernas medelsbehov, så är detta en oriktig inställning. När beslutet därom år 1946 fattades, konstaterades blott, att avgiften enligt de grunder, som då antogs, skulle komma att täcka två tredjedelar av det då aktuella medelsbehovet för skogsvårdsstyrelserna, nämligen 7,2 miljoner kronor. För övrigt utgick skogsvårdsstyrelseutredningen, departements-

chefen och jordbruksutskottet från »en mindre årlig avgift»; och jordbruksutskottet maximerade avkastningen av denna avgift till 4,5 miljoner kronor.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Jag har fortfarande samma uppfattning som jag gav uttryck åt vid fjolårets riksdag, att 1,5 promille i skogsvårdsavgift är för mycket efter taxeringsvärdenas höjning, men eftersom vi mötte ett så kompakt motstånd i fjol, har jag inte upprepat min motion i år. Nu skulle jag emellertid vilja vädja till regeringen att den, om inte avgiften anses höra sänkas, i någon mån använder de inflytande medlen till ändamål, som skulle vara till stor nytta för hela skogsbruket. Jag menar att någon eller några tiondelar av denna promilleavgift borde kunna användas till skogsforskningen, vilket är ett mycket aktuellt önskemål. Vi har fått det undersökta tidigare under denna riksdag genom den årliga kungl. propositionen om utjämningsavgifternas användning. Det framgår av den, att av dessa konjunkturutjämningsmedel har fonderats ett belopp av ungefär 63 miljoner kronor, vilket är avsett att under ett antal år fördelas på länsstiftelser, som sedan skulle få använda pengarna för olika skogsvårdande ändamål. Nu har krav ställts, att av dessa 63 miljoner drygt en tredjedel skulle användas till central skoglig forskning. Det skulle innebära, att en begränsad del av det svenska skogsbruket finge bära huvuddelen av kostnaderna för denna centrala skogliga forskning. Det framgår nämligen av utredningar, att dessa konjunkturutjämningsmedel till största delen har utgått för virke som levererats från de norrländska länen samt Kopparbergs och Värmlands län. Det blir en orättvis fördelning, om man skulle ta av dessa medel och ge den centrala skogliga forskningen, åtminstone i någon större utsträckning, men det skulle bli en jämn fördelning över hela landet, om man använde någon del av skogsvårdsavgiften för detta ändamål.

Ang. skogsvårdsavgiften för år 1954.

Jag vill påpeka, att de medel som dessa länsstiftelser har till sitt förfogande kommer till mycket nyttig användning. Bland de åtgärder som kan komma i fråga till anslag från länsstiftelserna kan nämnas vägbyggen — ett alltid aktuellt ändamål — skogsodling, skogsförädling och dikning. Jag tror att det är ett mycket stort skogsvårdsönskemål att befördra t. ex. vägbyggande, och eftersom detta räknas som grundförbättring, kan det åtminstone under normala förhållanden inte för närvarande göras avdragsgillt.

Jag tror att goda skäl kan anföras för de synpunkter, som jag här har framlagt, herr talman, och jag ber att få vidarebefordra dem till regeringen.

Herr HANSSON (fp):

Herr talman! Det är närmast för att det förefaller mig råda en ganska stor oklarhet om skogsvårdsmedlens rätta användning, som jag känner mig föranlåten att ta till orda, och jag får säga, att efter herr Näsgårds inlägg, som gick ut på att dessa medel också skulle användas till skoglig forskning, känner jag mig ännu mera oviss om hur vi skall se på dessa medel och deras användning. Det vore roligt att få veta också finansministerns syn på dessa frågor. Jag måste säga att jag svävar i viss okunighet, och det synes mig angeläget att härvidlag skapas klarare linjer och att vi här i kammaren är överens om vad vi egentligen beslutar.

Kanske har det förvånat flera än mig, att departementschefen i propositionen säger, att »när den nuvarande skogsvårdsavgiften infördes vid 1946 års riksdag, utgick man bl. a. från att avgiftens belopp skulle fastställas så att den motsvarade ungefär två tredjedelar av medelsbehovet hos skogsvårdsstyrelserna». Herr Sjödahl har ju åberopat det uttalandet i dag, men herr Velandar har, som vi har hört, en annan uppfattning om bärigheten av det uttalandet. Jag är givetvis inte initierad i denna fråga på samma sätt som de kammarledamöter som var med 1946, och jag skall därför inte bestämt uttala mig om vilken rätt

Ang. skogsvårdsavgiften för år 1954.

man har att återfalla på ett sådant uttalande. Här står uppgift mot uppgift, och jag kan för min del med den känedom jag har inte anse, att riksdagen har accepterat denna riktlinje för framtiden. Jag vill också minnas att dåvarande departementschefens, d. v. s. nuvarande finansministerns, yttrande här i kammaren syntes bekräfta den uppfattningen, att det inte var något bestämt sådant riksdagens uttalande.

I varje fall har denna tvåtredjedelslinje, som jag ser det, inte varit avsedd att följas och har inte följts under senare år. Jag tror inte heller den kan följas i framtiden. Dessutom tror jag inte att någon har allvarligt åberopat den till efterföljd förrän den nu åter bringas i erinran, kanske i en behaglig tid — det kan ju av statsfinansiella skäl vara tacknämligt att åberopa den nu.

Däremot vill jag erinra om att föregående år riksdagen gjorde bevillningsutskottets uttalande till sitt, vilket väl får sägas vara det sista ordet om skogsvårdsavgifterna som hittills är fällt. Jag skulle förmoda, att det beslut riksdagen fattade i enlighet med bevillningsutskottets hövliga uttalande, »att Kungl. Maj:t skulle överväga önskemålet att den ökade tillgången på skogsvårdsavgiftsmedel tillgodofördes skogsnäringen i form av ökat statligt stöd åt skogsvården», väl fattades så, att ett uttag av skogsvårdsavgift efter 1,5 promille på de högre taxeringsvärdena borde ske under förutsättning att merinkomsten ginge till skogsvårdande ändamål.

Jag har levt i den tron, och många andra har gjort det också, vilket framgår av att t. ex. skogsstyrelsen, jordbruksutskottet och många motionärer har åberopat det uttalandet som stöd för krav på ökat anslag. Jag minns att herr Näsgård i debatten förra året tog alldeles för givet, att vi från och med innevarande år skulle få räkna med 2,3 miljoner mera i anslag till skogsvårdande ändamål.

Nu skakar finansministern på huvudet, och vi har ju i varje fall fått bekräftelse på att det inte har blivit så.

Men jag får ärligt säga, att så fattade jag föregående års beslut.

När nu departementschefen återgår till länge sedan flydda tider, finner jag anledning att något beröra vad som hänt sedan 1946. Vad jag givetvis särskilt skulle vilja belysa är i vilken mån det allmänna har stött och stöder skogsvården. Det har ju runnit mycket vatten under broarna under de sistförflutna åtta åren, och situationen på skogsvårdens område har i mycket förändrats under den tiden.

Jag vill då först erinra om att vi sedan 1946 har fått en ny skogsvårdslag, vi har — särskilt i södra Sverige — fått väsentligt vidgade skyddsskogsområden, inom vilka skogsägarna är särskilt kontrollerade och där de fördenskull har rätt till fri utsyning, vilket givetvis ökar det allmännas kostnader. Vi har äntligen insett eftersläpningen på den skogliga yrkesutbildningens område, vi har haft en inflation, som har medfört omkostnadsstegringar och lönestegringar, men vi har samtidigt som bekant haft en oförändrad skogsvårdsavgift fram till föregående år. Det börjar väl dessutom allmänt inses, vilka ofantliga försummelser vi har att inhämta i fråga om återväxtens tryggnad och vad den kräver i form av frö- och plantanskaffning, intensifierad ungskovsvård och rationalisering i övrigt.

Behovet av skogsvägar har här redan understrukits av herr Näsgård. De utgör själva grunden för rationell skogsvård i vår mekaniserade tid, och behovet av dem har också blivit alltmer framträdande. Detta och mycket annat ger en förklaring till skogsvårdsstyrelsernas ökade medelsbehov.

Jag har här i kammaren i andra sammanhang mera utförligt behandlat skogens och skogsvårdens aktuella problem och skall därför nu i anslutning till skogsvårdsavgifterna bara i korthet beröra ett par av de nämnda problemen, främst några följer av den nya skogsvårdslagen, som jag tycker att kammaren bör göras uppmärksam på. Skogsvårdslagen skärpte som bekant kravet

Ang. skogsvårdsavgiften för år 1954.

på skogsägarna, i första hand genom att ålägga dem att höja skogskapitalet. Lagen ålade dem med andra ord ett ökat sparande av skog, som inom parentes sagt i sin tur medför en viss ökad beskattning av den laglydige skogsägaren. Lagen är samtidigt så svårtolkad, att den gjort de enskilda skogsägarna mera beroende av fackmännens råd och anvisningar. De är mera beroende av rådgivning för att undgå att bli lagbrytare. Det allmännas förmynderskap har därför genom lagen skärpts. Jag har alltid funnit det anmärkningsvärt, att riksdagen på detta sätt har skärpt lagstiftningen utan att samtidigt ge skogsägarna fullgoda möjligheter att förskaffa sig den yrkesutbildning och de kunskaper, som krävs för att självständigt kunna sköta sina skogar och på egen hand bedöma vad som enligt skogsvårdslagen är rätt eller orätt.

Skogsvårdslagen avsåg också att i viss mån skärpa kraven på skogsvårdsstyrelserna. Dessa skulle mera intensivt bidra till skogsvårdens främjande och vara bärare av det allmännas intresse av att skogsavverkningspolitiken i landet fördes efter kloka och framsynta linjer.

Mot bakgrunden härav är det synnerligen diskutabelt, om man kan anse det moraliskt berättigat att ålägga skogsägarna att betala huvudparten av den kostnad för den skärpta vägledande kontroll, som det allmänna funnit skogsägarna böra vara underkastade. Det bör dessutom framhållas, att samtidigt som skogsägarna på detta sätt nödtvunget, av brist på kunskap och på grund av risk att beslås med lagöverträdelser, måst anlita skogsvårdsstyrelserna i ökad, nästan genomgående omfattning, så har deras kostnader för skogsvårdsbiträde höjts väsentligt. På de senaste tio å femton åren är det i vissa län fråga om en tre- å fyrdubbling, i andra om en fem- å sexdubbling av biträdestaxorna. Detta konstaterande innebär ingen anmärkning på något sätt, endast ett framhållande av att det på detta område inte har skett något tillskott av allmänna medel, som man nog hade haft anledning att hoppas på efter de yttranden som

dåvarande jordbruksministern fällde här i kammaren 1946.

Jag menar med det sagda, att en hel del av det stöd som tidigare utgick till skogsägarna för rådgivning o. d. betalar i dag faktiskt skogsägarna själva genom de höjda taxorna. Härvidlag är att märka, att skogsägarna enligt skogsvårdslagen egentligen äger rätt att utan kostnad erhålla utlåning från skogsvårdsstyrelserna om huruvida en tillämnad avverkning är laglig eller inte. Skulle kontrollen genomgående ske på så sätt att skogsägarna stämplade eller lät stämpla och skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän sedan för ut och inspekterade denna stämpling, bleve kostnaderna givetvis betydande för det allmänna. Nu äger emellertid som bekant ett synnerligt gott och förtroendefullt samarbete rum mellan skogsägarna och skogsvårdsstyrelserna genom en kombination av råd, anvisningar och kontroll, som på grund av de höga taxorna blir förhållandevis billigt för det allmänna.

I detta sammanhang finner jag mig också böra påpeka, att skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän alltmera utnyttjas av det allmänna för olika ändamål, t. ex. för fastighetstaxering, vilket ju även skett tidigare, såsom biträde åt lantbruksnämnderna, för utredningar, redovisningar, rapporter, vetenskapliga uppgifter o. s. v. Skogsvårdsstyrelserna får nu ägna vida mera tid än förr åt sådana uppgifter. Jag anser också att den yrkesutbildning, som skogsvårdsstyrelserna lämnar, hör till de uppgifter som det allmänna otvivelaktigt självt bör bestrida.

Det vore givetvis mera att tillägga, men jag skall här inskränka mig till att som sammanfattning förutsätta, att Kungl. Maj:t lika litet som riksdagen kan mena, att skogsägarna själva skall betala den övervakning som det allmänna funnit sig böra upprätthålla över deras skogsvård, eller skogsvårdsstyrelsernas arbete i övrigt för det allmännas räkning. Inte heller skall väl, i motsats till andra yrkesgrupper, skogsägarna själva bestrida kostnaderna för den skogligen utbildning som skogsvårdsstyrelserna bedriver, och inte heller skall

Ang. skogsvårdsavgiften för år 1954.

de väl betala skogsvårdsgårdar och plantskolejord o. s. v. som förblir i det allmänna ägo men ingår i skogsvårdsstyrelsernas s. k. omkostnadskonto. Skogsbruket bör väl dessutom lika väl som t. ex. jordbruket kunna åtminstone i någon mån påräkna det allmännas stöd för en minst lika angelägen rationalisering. Vad skogsägarna rimligen bör betala är merkostnaden utöver taxer-sättningen för den rådgivande service som skogsvårdsstyrelserna erbjuder. Detta finner jag vara helt rimligt.

Har man min syn på dessa ting, vilket jag menar att man bör ha, kommer skogsvårdsavgifterna och anslaget till skogsvården i ett annat läge. Jag kan icke finna, herr talman, att skogsägarna står i någon eftersläpande skuld till det allmänna, vilket ju faktiskt herr Sjödahl i viss mån ville låta påskina, alltså en skuld som kunde berättiga det allmänna att lägga beslag på det mertillskott av skogsvårdsavgifter, som föregående års riksdagsbeslut medförde. Jag medger att problemet kan ses på annat sätt, men vad jag nu deklarerat är min innersta mening.

Några bestämda regler i fråga om fördelningen av skogsvårdsstyrelsernas medelsbehov mellan det allmänna och skogsägarna har vi, såvitt jag förstår, icke. Skogsvårdssakkunniga föreslog på sin tid att staten skulle svara för avlöningar och skogsvårdsstyrelserna för omkostnader. Den linjen accepterade icke statsrådet Sköld på sin tid, d. v. s. år 1946. Statsrådet lät här i kammaren påskina, att statsrådet inte trodde att den linjen skulle bli fördelaktig för skogsägarna. Skulle vi ha gått den vägen, hade det allmänna i dag, enligt mitt sätt att se, stått i en betydande skuld till skogsägarna. Räknar vi nämligen bort skogsvårdsundervisningen, vilket vi rätteligen bör göra, från omkostnadskontot, täckes omkostnadskontot mer än väl av skogsvårdsavgifterna och kommer för nästa budgetår icke ens att uppgå till det tidigare utgående beloppet, 4,6 miljoner kronor, medan skogsvårdsavgifterna nu i verkligheten inbringar 7,86 miljoner kronor.

Herr talman! Hur jag än räknar, finner jag skogsvården vara utsatt för en viss njugghet, som jag tycker är svår att försvara. Än betänkligare finner jag det vara, då vi i år i skogsvårdsstyrelserna kämpar med stora ekonomiska svårigheter. Dessa 3,2 miljoner kronor i skogsvårdsavgifter, som vi så innerligt väl skulle behöva helt och hållet, försvinner någonstans i statskassan. Jag vill säga finansministern att det är mycket smärtsamt att i brist på medel behöva inställa redan utlysta och förberedda kurser av olika slag, allra helst som ökad upplysning är vägen till en varaktig förkovran av våra skogar. För mig är det alldeles speciellt smärtsamt, eftersom jag är intresserad av upplysning och yrkesutbildning. Jag tror nämligen att det är på den vägen, som vi kan nå en varaktig förbättring av skogsvården i vårt land. Såsom torde vara bekant från förhållandena ute i länen, är det ett flertal skogsvårdsstyrelser, som ekonomiskt sett för närvarande har det mycket illa ställt. Det tilläggsanslag, som vi hade hoppats på och haft all anledning räkna med, har blivit ytterst obetydligt.

Jag har med det anförda inte menat att vi skall diskutera vad som varit. Det skulle nog bli tämligen ofruktbart. Jag har velat något belysa utvecklingen och läget för dagen men drar gärna ett streck över det förgångna. Vi borde väl i stället — vilket jag trott var meningen med 1953 års riksdagsbeslut — för framtiden utgå från läget vid 1953 års ingång. Jag förutsätter då att skogsvårdsavgiften blir bestående. Naturligtvis kan man lägga den synpunkten på den utgående skogsvårdsavgiften, som reservanterna gör och som herr Velander har talat för, nämligen att den är en objektbeskattning av fastighet, vilken bör avvecklas. Men härom varken vill eller bör jag såsom länsjägmästare yttra mig.

Jag förutsätter alltså att skogsvårdsavgiften blir bestående och att föregående års riksdag menade, för det första att skogsägarna genom sina skogsvårdsavgifter tidigare i skälighetsgrad bidragit till täckande av skogsvårdsstyrelsernas me-

delsbehov och för det andra att ökningen av skogsvårdsavgiften från och med år 1953 skall gå till skogsvårdande ändamål.

Jag hoppas att kammaren vill biträda denna principiella inställning. Jag skulle givetvis gärna se, att finansministern också biträdde den. På det sättet skulle vi skingra vissa missförstånd och vi skulle också säkert slippa åtskilligt kiv i framtiden. Nu vet jag inte, om jag uttryckt mig tillräckligt klart här, men jag hoppas att kammaren och att finansministern förstår vad jag menat, alltså att vi liksom bör börja på ny kula från och med ingången av år 1953.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **SKÖLD**:

Herr talman! Jag fann mig föranlåten att ta till orda med anledning av vad den siste ärade talaren yttrade. Jag tycker nog för min del att han anlade ett något ensidigt betraktelsesätt, vilket väl kanske kan förklaras därav, att herr Hansson i sin egenskap av länsjägmästare företräder ett relativt ensidigt intresse. Det är för honom icke bara fråga om skogsvård, utan också om hur mycket pengar skogsvårdsstyrelserna var för sig såsom organisationer skall få till sitt förfogande. Vi vet väl alla att det icke finns någon som står i spetsen för en institution eller organisation som icke samtidigt vill skaffa den så mycket pengar som möjligt. Detta färgade nog i hög grad herr Hanssons inställning till dessa frågor.

Det är väl ändå litet mycket sagt, att det allmänna inte skulle ha gett ut mer pengar till skogsvårdsändamål än vad som sattes i fråga år 1946 när skogsvårdsavgiften i sin nya skepnad genomfördes. Om vi ser till relationen — man behöver bara se till den — så täckte ju skogsvårdsavgifterna då två tredjedelar av statens utgifter för skogsvård. Det gör de långt ifrån nu, trots att vi har fått den justering av skogsvårdsavgifterna som det förändrade penningvärdet gjort befogat. Detta måste innebära, att

Ang. skogsvårdsavgiften för år 1954.

det går mer pengar ur statskassan till skogsvården nu än det gjorde då.

Riksdagen har för övrigt aldrig godtagit den uppdelningen, att staten skulle betala löner och skogsvårdsavgifterna bestrida omkostnader. Det är ju en fullständigt orimlig fördelningsgrund, eftersom det ingalunda är på det sättet, att skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän inte sysslar med annat än att bara vara fiskaler. Det allra mesta går väl ändå åt till skogsvårdsändamål. Det är åtminstone min erfarenhet ifrån fältet. Herr Hanssons påstående, att skogsägarna själva betalar alla kostnader, är oriktigt. Tänk bara på plantförsäljningen! Herr Hansson menar väl inte att vi, när vi köper plantor från skogsvårdsstyrelserna, betalar vad dessa plantor egentligen har kostat, om man räknar med alla kostnader för deras frambringande. Det är självfallet att vi inte gör det. Jag skall emellertid inte fortsätta detta resonemang, utan vill bara fastslå att herr Hanssons påståenden icke överensstämmer med verkligheten.

Sedan vill jag säga ett par ord om den s. k. bindningen till två tredjedelar av utgifterna för skogsvården. Vi har naturligtvis aldrig gjort en sådan bindning. Det är visserligen uppenbart att 1946 års riksdag betraktade en dylik fördelning såsom naturlig. Sedan har omständigheterna emellertid medfört, att den fördelningen icke har kunnat upprätthållas, och det vore inte heller möjligt att göra det nu. Inte ens jag har den uppfattningen, att vi skall upprätthålla den. Men det är *en* sak, och en *annan* sak är att vi inte bör gå till den andra ytterligheten och låta statskassan betala alltmer och låta den summa, som i ett helt annat penningvärde bestämdes såsom inkomst från skogsvårdsavgifterna, bli bestående för all framtid. Det vore ju lika orimligt. Det är klart att en jämkning får ske mellan de olika intressena. Men man skall som sagt inte gå till den andra ytterligheten och låsa sig fast vid något som i absoluta tal fastställdes i en helt annan situation.

Nu har alltså riksdagen beslutat att behålla grunderna för skogsvårdsavgif-

Ang. skogsvårdsavgiften för år 1954.

terna oförändrade även efter omtaxeringen av fastigheterna. I detta sammanhang har bevillningsutskottet uttalat ett allmänt önskemål, att det beslutet skulle medföra en större benägenhet från statsmakternas sida att ge anslag till skogsvården. Såvitt jag vet har det också skett. Jag skulle föreställa mig att i allt väsentligt har de anslagskrav, som framlagts från skogsstyrelsen, accepterats av Kungl. Maj:t. Det är väl för mycket begärt att finansdepartementet skulle kunna förmås att godta utgifter som ligger utöver vad de ansvariga myndigheterna äskat.

Det står alltså fast, att riksdagen här gjort ett uttalande om en större välvilja vid anslagsbeviljandet. Det uttalandet betraktar jag som ett direktiv från riksdagen, och det är klart att vi vid budgetbehandlingen kommer att ta hänsyn till detta uttalande. Men det får icke och kan icke tolkas så som om riksdagen i fjol skulle ha bestämt sig för att 3,2 miljoner kronor skall föras över till ökade skogsvårdskostnader. Det vore en orimlig tanke, ty det skulle betyda, att hela denna ökning skulle konsumeras på en gång. Eftersom ingenting ligger stilla och inte heller utgifterna för skogsvårdsändamål, skulle vi då snart befinna oss i en ur statens synpunkter högst otillfredsställande relation mellan skogsvårdsavgifter och utgifter för skogsvård. Jag kan absolut inte acceptera den tanken, och det kan heller inte inrymmas i riksdagens fjolårsbeslut, att man på en gång skulle lyfta upp utgifterna för skogsvård med 3,2 miljoner kronor. Det uttalade icke riksdagen i fjol, och jag hoppas att riksdagen icke skall göra det i år heller. Det kan riksdagen för övrigt inte nu göra, eftersom andra kammaren redan har beslutat att bifalla utskottets förslag och inte gjort någon ny tolkning. Oavsett detta tror jag inte att första kammaren kommer att göra ett sådant bindande uttalande, ty det vore icke riktigt.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Herr finansministern har redan bemött herr Hansson, varför

jag kan fatta mig ganska kort. Jag skall bara tillåta mig den allmänna reflexionen med anledning av herr Hanssons anförande, att frågan om fördelningen av de utgifter för olika anslagsbehov, som kan finnas inom skogsnäringen, är en uppgift som det icke ankommer på bevillningsutskottet att handlägga. Därför är det en mycket oklok åtgärd från herr Hanssons sida att dra upp detta till debatt, då ett bevillningsutskottsärende föreligger. Det finns chanser att göra det i samband med att jordbruksutskottets anslagstitlar behandlas.

Vidare hade herr Hansson en del resonemang om hur man principiellt borde lägga grunden för skogsvårdsavgifterna. Det föreföll av herr Hanssons anförande, som om hans samvete kände sig litet oroat av att han inte i riksdagens början hade väckt en motion om en sådan utredning. Den uteblivna motionen behövde väl emellertid inte föranleda den utläggning, som herr Hansson här gjorde.

Jag vill tillika erinra om vad jordbruksutskottet skrev vid 1946 års riksdag. Utskottet uttalade då, att ett belopp, som motsvarar ungefär två tredjedelar av det totala medelsbehovet för skogsvårdsstyrelserna, borde uttagas genom skogsvårdsavgiften. Utskottet säger att detta torde betyda, att avgiften för det dåvarande behövde uttagas med 1,5 promille. Utskottet utgår alltså från beräkningen tre tredjedelar, vilket för det dåvarande betydde 1,5 promille. Det är klart att riksdagen har rätt att när som helst ändra dessa grunder, och om någon vill föreslå det, bör den saken ju prövas på sedvanligt sätt inom det utskott, som är lämpligt att pröva just denna sida av saken.

Som nu ärendet föreligger, vidhåller jag mitt yrkande.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Jag hade ju från början avsett att mitt deltagande i denna debatt skulle bli mycket kort. Den avsikten kom också till uttryck i mitt första anförande. Här har emellertid berörts en

del frågor, som jag måhända bör ange min uppfattning om. Även det kan emellertid ske rätt kortfattat på grund av det anförande, som nyss hölls från statsrådsbänken.

Finansministerns anförande var, om jag uppfattade det rätt, av den innebörden att jag kan ansluta mig därtill. Jag tar alltså fasta på finansministerns uttalande, att det aldrig från riksdagens sida varit fråga om någon bindning av avkasningen av skogsvårdsavgiften till ett belopp, som motsvarade två tredjedelar av kostnaderna för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. Om någon härtöver är intresserad av min inställning till denna fråga, kan jag hänvisa till vad som finns återgivet i bevillningsutskottets betänkande nr 24 för i fjol, s. 4—5. Det förefaller mig sålunda, som om vi inte skulle behöva diskutera den saken ytterligare.

Av finansministerns anförande följer vidare, att herr Hansson hade en, även enligt mitt sätt att se, alldeles felaktig utgångspunkt, när han började sitt anförande. Jag är självfallet också av den meningen, som finansministern företrädde, att anslaget till skogsvårdande åtgärder måste ligga helt på sidan om frågan om skogsvårdsavgiftens avvägning. Vad som föranlett diskussionen på den punkten är ett uttalande i det bevillningsutskottets betänkande från i fjol, som jag nyss återopade. Där sägs det: »Inom utskottet har uttryckts önskemål om att denna ökade tillgång på skogsvårdsavgiftsmedel skulle tillgodoföras skogsnärningen i form av ökat statligt stöd åt de skogsvårdande åtgärderna. Utskottet kan för sin del ge dessa önskemål sin avslutning.» Detta uttalande hade ett särskilt syfte, det nämligen att bondeförbundets ledamöter i utskottet och i kamrarna skulle få någon anledning att frånfalla de motioner, som de då hade väckt, motioner vilkas innehåll sammanföll med de från högerhåll väckta motionerna om att skogsvårdsavgiftens promilletal skulle fastställas till 1.

Den »tolkning» av detta uttalande, som finansministern företrädde, delades inte av herr Näsgård. I polemik mot mig

Ang. skogsvårdsavgiften för år 1954.

förebråddes jag av honom för att jag inte ville biträda »denna kompromiss», som han uttryckte det och som skulle resultera i att man nästan omedelbart komme att förfoga över ett ökat anslag för skogsvårdande ändamål på 3,2 miljoner kronor. Herr Näsgårds ord föll sålunda: »Sedan sade herr Velander att vi motionärer var mycket förnöjsamma. Jag vill underställa kammarens prövning den frågan vem som är mest förnöjsam, herr Tjällgren och jag, som godtagit en kompromiss i bevillningsutskottet, vilken rimligtvis bör redan under nästa budgetår ge skogsvården ett extra tillskott av omkring 3 miljoner kronor till skogsvårdande arbeten, eller herr Velander, som för att rädda sin själ i en reservation utan motivering yrkar på att promillesatsen skall bestämmas till det belopp som föreslås i motionen.»

Detta uttalande gjordes den 1 april 1953, och herr Näsgård tänkte sig tydligen då, att Kungl. Maj:t under riksdagens höstsession eller tidigare skulle göra någon framställning till riksdagen om anvisande redan för det nu löpande budgetåret av ytterligare omkring 3 miljoner kronor till skogsvårdande arbeten.

Jag tillät mig vid det tillfället att beteckna denna herr Näsgårds inställning såsom i varje fall icke adekvat, och finansministern har i dag betecknat den såsom orimlig. Herr Näsgård borde då inte ha haft anledning att, såsom han gjorde i sitt första inlägg, tala om att man kör huvudet i väggen, när man inte kan företräda bondeförbundsinställningen från i fjol.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Velander säger, att jag i fjol lade stor vikt vid det som vi alla uppfattade såsom ett löfte om ökade anslag till skogsvården och som jag ännu inte uppgivit hoppet om att man successivt skall kunna få uppfyllt, men jag måste säga herr Velander att dessa 3 miljoner faktiskt har sjunkit långt i bakgrunden i år inför de risker som föreligger när det gäller konjunkturutmättningsmedlen.

Om avdragsrätt för kostnad för skogsbilväg.

Såsom jag sade i mitt förra anförande, har krav framställts på att en tredjedel av de för länsstiftelserna avsedda 63 miljonerna skulle tas i anspråk för central forskning. En sådan anordning förutsätter en ändring av avtalet med branschorganisationerna, och bevillningsutskottet skriver om den saken — jag uppmärksammade det en aning för sent, och det var ett fel av mig, men jag påpekar det nu — i sitt betänkande nr 29 i år: »Utskottet förutsätter att en översyn av avtalsbestämmelserna, som må komma till stånd, kommer att ske under medverkan av den sakkunskap i skogliga frågor, som kan anses erforderlig för ernåendet av en ur allmän synpunkt tillfredsställande avvägning inom ramen för tillgängliga medel av behovet av ekonomiskt stöd åt central skoglig forskning och åt mera direkt verkande åtgärder för skogsvård och skogsproduktion.»

Med detta uttalande har bevillningsutskottet inte tagit avstånd från vad som sades i propositionen, att man skulle göra en närmare undersökning i frågan; och under uttalandet står också herr Velanders namn utan någon som helst reservation. Jag vill säga herr Velanders, att det här gäller mångdubbelt så mycket pengar som vi i fjol ansåg för dessa ändamål ha blivit utlovade.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Jag vill till den siste ärade talaren endast säga, att mitt resonemang i dag rör sig omkring bevillningsutskottets föreliggande betänkande och vad innehållet därav kan ge anledning till. Jag behöver sålunda inte inlåta mig på en diskussion med herr Näs-gård, som siktar till att han därigenom skall kunna komma förbi tidigare ståndpunktstaganden till det ämne, som behandlas i betänkandet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag,

som innefattades i den av herrar Velanders och Nilsson i Svalöv vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om avdragsrätt för kostnad för skogsbilväg.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 48, i anledning av väckta motioner angående rätt för skogsägare, som anlagt skogsbilväg, att vid taxering till skatt åtnjuta avdrag för kostnaderna härför.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 336 av herr *Lundgren* och II: 431 av herr *Östlund* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt 1950 års skattelagssakkunniga att, efter nödig utredning, utarbeta förslag till sådan ändring av kommunalskattelagen, att skogsägare, som anlade skogsbilväg, medgäves rätt till successiv avskrivning av kostnaderna härför.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet yttrat bland annat:

»Utskottet får med hänvisning till vad sålunda tidigare uttalats i frågan understrika önskvärheten av att spørsmålet rörande gränsdragningen mellan avdragsgill driftkostnad och icke avdragsgill grundförbättring ägnas uppmärksamhet vid 1950 års skattelagssakkunnigas fortsatta genomgång av kommunalskattelagen. Såsom 1951 års bevillningsutskott förutsatt, torde de sakkunniga därvid komma att pröva, huruvida rätt till avdrag för värdeminskning å tillgångar av grundförbättrings natur kan införas. Då vid en sådan prövning även spørsmålet om avdrag för kostnader för anläggning av skogsvägar kan förväntas bli beaktat, finner utskottet icke anledning att på grund av förevarande motioner förorda skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet.

Om avdragsrätt för kostnad för skogsbilväg.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att de likalydande motionerna I: 336 av herr Lundgren och II: 431 av herr Östlund m. fl. angående rätt för skogsägare, som anlagt skogsbilväg, att vid taxering till skatt åtnjuta avdrag för kostnaderna härför måtte, i den mån de icke kan anses besvarade genom vad utskottet ovan anført, av riksdagen lämnas utan åtgärd.»

Reservation hade avgivits av herrar *Velander* och *Nilsson* i Svalöv, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 336 av herr Lundgren och II: 431 av herr Östlund m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt 1950 års skattelagssakkunniga att, efter nödig utredning, utarbета förslag till sådan ändring av kommunalskattelagen, att skogsägare, som anlade skogsbilväg, medgäves rätt till successiv avskrivning av kostnaderna härför.

Herr **VELANDER** (h):

Herr talman! I de föreliggande motionerna syftar man till att en skogsägare, som anlägger skogsvägar eller skogsbilvägar, skall i beskattningshänseende medges rätt till avdrag eller avskrivning av kostnaderna härför. Motionärerna hemställer sålunda om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om uppdrag för 1950 års skattelagssakkunniga att, efter nödig utredning, utarbета förslag till därav betingad ändring av kommunalskattelagen.

Det är utan vidare klart, att de spörsmål, som här möter oss, intimt sammanhänger med den allmänna utvecklingen på skogsbrukets område och särskilt då med sättet för skogens avverkning och utdrivning. Ur arbetskrafts- och andra synpunkter anmäler sig även här krav på rationalisering och ökad effektivitet. Anläggande av skogsvägar i en undan för undan ökad utsträckning framstår såsom ofrånkomligt. Den frågan uppstår då, huruvida kostnaderna för dessa vägar är eller blir i beskattningshänseende avdragsgilla. Ytterst är det ju som regel

icke fråga om någonting annat än omkostnader för skogsbruksinkomstens förvärvande. Om vägens anläggning skett i och för viss avverkning eller såsom ett led i denna avverknings bedrivande, torde kostnaden utan vidare vara att betrakta som avdragsgill. Om vägen däremot kan anses tjäna icke blott en viss aktuell eller planerad avverkning utan även skogens tillgodogörande eller exploatering i fortsättningen, ställer sig saken enligt rådande praxis något annorlunda. Fråga är emellertid, om denna praxis kan betraktas såsom välgrundad. Vad menas i sammanhanget med en skogsväg eller en skogsbilväg? Det är självfallet icke fråga om en väg, som på något sätt mera allmänt nyttjas. I stället är det fråga om en väg, som är avsedd att användas uteslutande vid bedrivande av skogsbruk å viss eller vissa fastigheter. Den utgör ett medel eller ett led i strävandet till rationalisering och effektivisering av detta skogsbruk. Avverkningarna underlättas och förbilligas därigenom. I många fall utgör t. o. m. vägens anläggning en förutsättning för skogens tillgodogörande över huvud taget. Men icke kan det då vara en lämplig eller riktig ordning att befordra tillkomsten eller anläggandet av dylika vägar, att man övervältrar kostnaden därför på skogens ägare samt, med bortseende från denna kostnad, tar hela skogsavkastningen till beskattning? En sådan ordning kan näppeligen betraktas såsom rimlig. Man bör, även när det gäller det allmänna fiskaliska intressen, anpassa sig till utvecklingen, och en sådan anpassning i det aktuella hänseendet måste på både kortare och längre sikt förutsättas medföra ett bättre resultat jämväl i fråga om skatteunderlaget än ett fasthållande vid en ensidig belastning av skogsbrukets utövare av kostnaderna för skogsvägarna.

Det rör sig dock även på detta område. Såsom exempel därpå skulle jag vilja nämna, att praxis numera torde vara benägen att acceptera att, om för visst fall vederbörande fastighetsägare för bedrivande av skogsbruk hållit ett antal hästar samt dessa slås ut och han i deras ställe anskaffar traktorredskap, kostna-

Om avdragsrätt för kostnad för skogsbilväg.

den härför får betraktas såsom i beskattningshänseende avdragsgill — en anpassning till utvecklingen alltså, som borde utsträckas även till för skogsbrukets rationella bedrivande erforderliga vägar, vägar, som alltså är tjänliga även för utnyttjande av dessa traktorredskap.

Det här förda resonemanget kan möjligen på något håll möta den erinran, att statsbidrag dock understundom utgår till vägar av här ifrågavarande natur. Därtill vill jag då säga, att jag självfallet icke avser, att statsbidrag och avdragsrätt skall ifrågakomma vid sidan av varandra, och jag kan tillfoga, att det med mitt sätt att se skulle vara en vinst, om åtminstone på något område läget kunde bringas därhän, att den statliga bidragsgivningen kunde begränsas eller bortfalla.

Utskottets talesmän kommer förmodligen att i fortsättningen söka övertyga oss om att de föreliggande motionerna blivit av utskottet ytterst välvilligt behandlade. Jag är dock inte benägen att medge, att så är fallet. Utskottet har nämligen baserat hela sitt resonemang på eller bitit sig fast vid frågan om gränsdragningen mellan avdragsgill driftkostnad och icke avdragsgill grundförbättring, och det må förlåtas mig, om jag vägar säga, att detta utskottets resonemang utgör ett försök, måhända oavsiktligt, att lägga stenar i vägen för den positiva lösning, som motionärerna och reservanterna eftersträvar.

Jag hemställer, herr talman, i anslutning till det sagda om bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Det är tydligt, att utskottet menar liksom den ärade reservanten, att anläggning av skogsvägar är en utomordentligt betydelsefull uppgift i skogsvårdande syfte och för utnyttjande av skogstillgångarna — på denna punkt råder väl ingen meningsskiljaktighet.

Det förhåller sig emellertid på det sättet, att vi måste ha klart för oss att

denna fråga å ena sidan om underhåll och reparation och å andra sidan om nyanläggningar inte får ses isolerad vad angår skogsbruket utan bör ses med hänsyn till vårt näringsliv i stort sett. Här har bara dragits fram en del av hela detta spörsmål. Herr Velander tillät sig säga, att utskottets resonemang om att denna fråga är en del av ett större spörsmål utgjorde ett försök att lägga stenar i vägen för frågans lösning. Det kan det måhända vara, men det gäller sådana stenar, som man *måste* lägga i vägen, ty vi får ändå inte se på ett spörsmål med alltför utpräglade skygglappar, utan vi måste även kunna se både till vänster och till höger när det gäller att lösa ett problem. Även om herr Velander uppenbarligen är starkt intresserad av skogsbruket, får vi inom bevillningsutskottet inte använda de skygglappar, som herr Velander på grund av sin intresseinriktning till äventyrs har, utan vi måste se på spörsmålet sådant det är i hela dess vidd.

Detta spörsmål är sannerligen inte lätt att lösa. Det måste lösas i ett sammanhang både vad gäller rörelse och vad gäller jordbruk och skogsbruk. Utskottet citerar självt ett välvilligt uttalande av utskottet från ett föregående år, då det sades, att det ansågs starka skäl tala för införande av rätt till successiv avskrivning i beskattningshänseende av kostnader för vissa jordbrukets anläggningar, vilka såsom täckdikning hade en begränsad varaktighetstid. Det är ju klart att ett liknande resonemang kan föras beträffande avdrag för kostnader för skogsvägar, men hela detta spörsmål får tas upp i ett annat sammanhang.

Hur det skall lösas, är synnerligen svårt att angiva. Någon gräns måste ju dras. Även en nyanläggning har givetvis kommit till stånd för att man skall bättre kunna utnyttja de naturatillgångar, som man till äventyrs har i jorden och i skogen, och hela spörsmålet om hur långt avdragsgillheten kan utsträckas får övervägas.

Herr Velander säger att han inte har något intresse av den statliga bidragsgivningen på området och att han inte

Om avdragsrätt för kostnad för skogsbilväg.

har någonting emot att den begränsas eller bortfaller. Det är mycket möjligt att det finns sådana skogsbruk, för vilka denna bidragsgivning inte har någon betydelse, och det är sannolikt att det för de skogsbruk, som herr Velander närmast är intresserad av, betyder mycket mer att få dessa utgifter avdragsgilla än att uppbära statsbidrag, men det finns säkerligen också stora mängder av skogsägare här i landet, för vilka statsbidraget — för innevarande budgetår har för ändamålet anvisats inte mindre än två miljoner kronor förutom det speciella norrlandsanslaget å 1,2 miljoner — är minst lika betydelsefullt som rätten till avdrag. Jag håller med herr Velander om att man inte kan göra dessa utgifter och omkostnader avdragsgilla och samtidigt behålla statsbidraget, utan man får pröva båda dessa saker i ett sammanhang.

Utskottet har ställt sig välvilligt till det i förevarande motioner väckta spörsmålet men anser att det utgör en del av ett större sammanhang, varför utskottet för närvarande yrkat avslag på motionerna.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Jag är lika intresserad som herr Velander att få frågan om avdragsgillheten för skogsvägar klarlagd, och jag hoppas verkligen att det skall kunna ske inom en mycket nära framtid.

När man ser på vad utskottet har skrivit och vad reservationen innehåller, finner man att det inte råder så stor skillnad. Det är nämligen så som herr Sjödahl också nyss antydde, att utskottet har skrivit mycket välvilligt och förutsätter, att frågan skall prövas av den kommitté, 1950 års skattelagssakkunniga, som omnämnes i utskottets betänkande. Men även om riksdagen nu skulle skriva till Kungl. Maj:t, antar jag att skattelagssakkunnigas utredning inte för den skull tidigare skulle bli färdig med sitt arbete. Det kan väl därför komma ungefär på ett ut, om riksdagen godkänner utskottets förslag eller följer reservationen.

Vad jag skulle vilja säga är emellertid närmast att även med nuvarande bestämmelser borde man kunna få sanktion för en sådan tillämpning, att kostnaden för anläggning av skogsvägar, som är nödvändiga för utdrivning av virke under extraordinära förhållanden, skulle bli avdragsgill. Jag syftar på de stormhärjade områdena, nämligen södra delen av Gävleborgs län, en del av Kopparbergs län och Västmanlands län samt en del av Uppsala län och kanske något ytterligare område, som i år drabbats av stormfällningen. Det är visserligen ganska koncentrerade områden, men skadorna var oerhört stora, och det har nu visat sig, att om den stormfällda skogen skall kunna tillvaratas utan att mycket stora skador åstadkommes, måste man bryta nya skogsvägar. Jag tycker därför att det vore rimligt, att ett undantag skulle kunna göras i detta fall. Jag vill uttala den förhoppningen, att vi från riksskattenämnden skall kunna få direktiv i den riktningen redan under detta år, så att dessa skogsvägsbyggare skall kunna få avdrag för sina bilvägs-kostnader.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Jag vill endast säga några ord med anledning av de anföranden, som här hållits av herrar Sjödahl och Näsgård.

Herr Sjödahl sökte, såsom jag hade förutsagt, att övertyga oss om att utskottet i sin skrivning varit mycket välvilligt, och herr Näsgård fann också för sin del, att skrivningen var välvillig och att utskottsmajoritetens ståndpunkt i stort sett sammanföll med reservanternas. Jag har litet svårt att dela den mening, ity att såsom jag framhöll i mitt förra anförande utskottet huvudsakligen vill ha klarhet om huruvida den nu gällande gränsdragningen mellan avdragsgill driftkostnad och icke avdragsgill grundförbättring i princip behöver ändras. Utskottet säger vidare, att det förutsätter, att de sakkunniga, som kommer att uppmärksamma den saken, också kommer att pröva, huruvida rätt till avdrag för värdeminskning å tillgångar av

Ang. beskattningen av vinster vid förändringar i penningvärdet.

grundförbättrings natur kan införas. Slutligen säger utskottet, att vid den prövningen kan det nu aktuella spörsmålet förväntas bli beaktat.

Jag tror alltså, att det kommer att bli mycket svårt att anpassa sig till utvecklingen på förevarande område, om man biter sig fast vid en från strängt principiella utgångspunkter uppdragen gräns mellan avdragsgill driftkostnad och icke avdragsgill grundförbättring. Det förvånar mig därför, att herr Näs-gård vill ge sin anslutning till utskottets yttrande, i synnerhet som han samtidigt för på tal nödvändigheten av att anlägga särskilda skogsvägar för att man skall kunna tillgodogöra sig det stormfällada virket. Det är inte minst sådana förhållanden, som motionärerna har tänkt på, då de velat ha hithörande spörsmål reglerade på ett förnuftigt sätt. Man får därvid ta hänsyn till utvecklingen på skilda områden, och man får inte glömma, att en avdragsrätt av här avsedd art kommer att befordra skogsbrukets effektivisering och därmed möjliggöra för det allmänna att basera sina skatteuttag på ett ökat skatteunderlag. Jag lyser alltså den meningen, att det inte skall bli någon förlust för det allmänna, om man, på det sätt vi här talat om, anpassar sig till utvecklingen på skogsbrukets område.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. beskattningen av vinster vid förändringar i penningvärdet.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 49, i anledning av väckta motioner om sådana ändringar i skatte-

lagstiftningen att hänsyn vid beräkningen av skattepliktig inkomst toges till inträffade förändringar i penningvärdet.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 218 av herr *Ivar Nilzon* samt II: 274 av herrar *Persson* i Norrby och *Johansson* i Norrfors hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att en utredning måtte snarast verkställas rörande frågan om sådana ändringar i skattelagstiftningen, att vid beräkandet av den skattepliktiga inkomst, som uppstått vid avyttring av tillgångar, vederbörlig hänsyn skulle tagas till inträffade förändringar i penningvärdet, samt att de förslag denna utredning kunde föranleda måtte snarast föreläggas riksdagen.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet anfört bland annat:

»Utskottet vill avslutningsvis framhålla, att förevarande spörsmål givetvis är av utomordentlig betydelse särskilt vid stark penningvärdeförsämring. Då emellertid skattelagstiftningen måste vara utformad med utgångspunkt från en penninghushållning måste det uppenbarligen vara förenat med stora svårigheter att beakta penningvärdets förändringar vid beskattningen. Något ståndpunktstagande synes i och för sig icke kunna tagas för en lösning av problemet i enlighet med motionernas syfte. Utskottet förutsätter emellertid att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på frågan. Särskilt därest frågan skulle erhålla ökad aktualitet synes det önskvärt att en allsidig prövning kommer till stånd, huruvida och i vad mån en lösning av frågan är möjlig. Därvid bör givetvis hänsyn tagas till frågans betydelse i samtliga ifrågakommande förvärvskällor men även beaktas den skillnad som föreligger beträffande de olika förvärvskällornas beskattning. Icke heller bör förbises det samband, som förefinnes mellan förevarande spörsmål och den värdestegringskatt, som i olika sammanhang ifrågasatts inom svensk skattelagstiftning.

Ang. beskattningen av vinster vid förändringar i penningvärdet.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att de likalydande motionerna I: 218 av herr Ivar Nilzon samt II: 274 av herrar Persson i Norrby och Johansson i Norrfors om sådana ändringar i skattelagstiftningen att hänsyn vid beräkningen av skattepliktig inkomst toges till inträffade förändringar i penningvärdet måtte, i den mån de icke kan anses besvarade genom vad utskottet ovan anförde, av riksdagen lämnas utan åtgärd.»

Reservation hade anförts av, utom annan, herrar *Velander* och *Nilsson* i Svalöv, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 218 av herr Ivar Nilzon samt II: 274 av herrar Persson i Norrby och Johansson i Norrfors, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande frågan om sådana ändringar i skattelagstiftningen, att vid beräkningen av den skattepliktiga inkomst, som uppstått vid avyttring av tillgångar, vederbörlig hänsyn skulle tagas till inträffade förändringar i penningvärdet, samt att de förslag denna utredning kunde föranleda måtte snarast föreläggas riksdagen.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! I de föreliggande motionerna ifrågasättes sådana ändringar i gällande skattelagstiftning att vid beräkningen av skattepliktig inkomst, som uppstått vid avyttring av skattskyldigs tillgångar, vederbörlig hänsyn skall tas till inträffade förändringar i penningvärdet. Detta är emellertid inte någon ny fråga, som upprullas för oss. Den ligger nämligen i linje med vissa vid 1951 års riksdag från högerhåll väckta motioner, vari det yrkades på en omarbetning av reglerna för realisationsvinstbeskattningen, så att vid beräkning av den skattepliktiga vinsten hänsyn toges till penningvärdets fall.

Det är klart, att svårigheter måste möta vid konstruerandet av speciella regler för beräkning av realisationsvinst i syfte att beskattningen av dylik vinst

kommer att anpassas efter de växlingar, penningvärdet kan ha undergått under den tid, som förflutit mellan förvärv och avyttring. Detta bortsåg man inte heller ifrån vid riksdagsbehandlingen av sistnämnda motioner. Problemet ansågs dock vara betydelsefullt samt böra, såsom berörande icke endast realisationsvinster utan även andra slag av inkomster, utredas i ett större och vidare sammanhang. Riksdagen förutsatte också uttryckligen, att Kungl. Maj:t skulle med uppmärksamhet följa utvecklingen och vidtaga de åtgärder, som kunde anses påkallade.

Ingenting har därefter åtgjorts i denna sak, och utskottets nu gjorda uttalande synes närmast böra tolkas så, att utskottet inte vet på vilken fot det skall ställa sig. Ena gången framhåller sålunda utskottet, att förevarande spørsmål är av utomordentlig betydelse, för att den andra gången och nästan i samma andetag deklarerar den meningen, att »något ståndpunktstagande synes i och för sig icke kunna tagas för en lösning av problemet i enlighet med motionernas syfte», vad som nu kan avses därmed! Hur tveksamt utskottet innerst är, illustreras också därav att det till slut anser sig böra antyda — jag citerar — »det samband, som förefinns mellan förevarande spørsmål och den värdestegringskatt, som i olika sammanhang ifrågasatts inom svensk skattelagstiftning». Frammanandet i sammanhanget av det något diffusa eller obestämda begreppet värdestegringskatt understryker väl blott nödvändigheten av att man icke till någon oviss framtid undanskjuter klarläggandet av de spørsmål, som motionärerna velat aktualisera och som icke, så vitt jag förstått, omfattar någon form av värdestegringskatt, vilken, hur omätligt det fiskaliska intresset på sina håll än kan vara, likväl icke bör på allvar diskuteras utan beaktande av just förskjutningarna i penningvärdet från tid till annan.

För mig är det inte möjligt att komma förbi motionärernas konstaterande, att den gällande skattelagstiftningen på hithörande områden kan leda och leder

Ang. beskattningen av vinster vid förändringar i penningvärdet.

till orimliga resultat — varpå även motionerna upptar exempel — och att den av dem på grund därav åsyftade utredningen bör komma till stånd.

Det är klart, att det i ett ämne som detta skulle finnas anledning att framföra ytterligare en del synpunkter. Jag skall emellertid nöja mig med det anförda, och jag hemställer, herr talman, i anslutning därtill om bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Utskottet har ju för sin del helt och hållet erkänt, att penningvärdeförsämringen, när den sker mycket snabbt, kan leda fram till en del orättvisor och föranleda en hel del svårigheter vid beskattningen. Men utskottet har å andra sidan också pekat på att det — något som herr Velander tycktes indirekt erkänna — är förenat med utomordentliga svårigheter att konstruera speciella regler för att motverka detta.

Jag vill bara be kammarens ledamöter att göra följande lilla tankeexperiment. Låt oss antaga, att vi har ett objekt, som inköpts för 100 och som försålts för 130, under det att den allmänna penningvärdeförsämringen motsvaras av talet 120. Då blir det beskattningsbara beloppet 10. Om vi å andra sidan befinner oss i en penningförbättringsperiod — en sådan kan också inträffa — och försäljningsvärdet sjunker från 100 till 80, under det att den allmänna penningvärdeförbättringen motsvaras av talet 70, så skulle även då beskattningen träffa ett belopp motsvarande 10 enheter. Men vilka regler skall man uppställa, om varans värde i pengar genom en penningvärdesförsämring ökats men å andra sidan dess värde i försäljningsögonblicket har sjunkit?

Det är så stora svårigheter att härvidlag få fram rättvisa beskattningsregler, att jag tycker att det är mycket förlåtligt, att utskottet, även om det anser att något borde göras, säger att detta problem är så utomordentligt svårt, att man

inte vågar sig på något ståndpunktstagande. Det är egentligen det som är huvudsaken i utskottets betänkande.

Vidare har utskottet sagt, att man i detta sammanhang borde erinra sig att frågan om värdeskatt varit uppe gång på gång. Om försäljningsvärdet på en tomt stigit, låt oss säga från 100 till 150, hur skall man då kunna avgöra i vilken mån detta beror på en penningvärdeförsämring och i vilken mån det beror på ökad efterfrågan på tomter, ett förhållande som ju just är det som man vill träffa genom värdestegringskatten? Detta är också en sak som gör denna fråga utomordentligt svår att lösa.

Svårigheterna är så stora, att jag förvånar mig över att en så intelligent och kanske också klok man som herr Velander inte kunnat uppmärksamma dem i tillbörlig utsträckning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILZON, IVAR, (bf):

Herr talman! Genom de föregående talarnas inlägg har kammarens ledamöter kommit underfund med — om de inte visste det förut — vad denna motion handlar om. Jag skall därför fatta mig mycket kort. Jag ber endast att få anförda ett exempel, som vi också har framhållit i vår motion, på att den nuvarande formen för beskattning av realisationsvinst i vissa fall kan leda till ganska orimliga resultat.

En person, låt oss säga en tjänsteman, har innehaft en villafastighet i några år, varunder en inflationsperiod inträffat och penningvärdet alltså har sjunkit. Han måste t. ex. på grund av förflyttning till annan ort sälja sin villa, och till följd av penningvärdets fall gör han då en viss vinst i pengar räknat. Men så måste han på sin nya bosättningsort skaffa sig en ny bostad, och han köper en kanske precis likvärdig villa där. För den får han givetvis betala det överpris som penningvärdeförsämringen har föranlett. Men ändå måste han erlägga skatt på den realisationsvinst han gjort vid försäljningen av sin gamla villa. Det är

Ang. beskattningen av vinster vid förändringar i penningvärdet.

klart att en sådan beskattning är mycket obillig. Det är också uppenbart att den nuvarande skattelagstiftningen på denna punkt kan leda till obilliga resultat inte bara i sådana fall, utan även i en hel del andra. Jag har endast anfört ett enda exempel.

Nu har utskottet behandlat motionen ganska välvilligt, som man brukar säga. Utskottet har ju ansett att frågan är betydelsefull, men det har mycket starkt strukit under att problemet är synnerligen svårlöst. Jag är den förste att erkänna att det förhåller sig så, men den omständigheten, att en fråga är svårlöst, är väl ändå intet skäl för att man inte bör undersöka, huruvida det finns några möjligheter att komma till rätta med problemet.

Utskottet har i sin kläm antytt att det delvis har besvarat motionen. Vad utskottet avser härmed är väl uttalandet att utskottet förutsätter »att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på frågan. Särskilt därest frågan skulle erhålla ökad aktualitet synes det önskvärt att en allsidig prövning kommer till stånd.» Det är precis vad även jag som motionär gör. Jag önskar också att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på frågan.

För att ytterligare understryka att jag verkligen menar allvar med denna min önskan ber jag att få yrka bifall till min motion nr 218, vilket är liktydigt med bifall till herr Velanders reservation.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Jag begärde ordet närmast för en replik till herr Sjödahl.

Jag förstår, att herr Sjödahl inte har någon lätt uppgift. Att frågan är svårlöst underströk jag mycket oförbehållsamt i mitt första debattinlägg. Men herr Sjödahl kan väl ändå inte falla tillbaka så hårt just på den synpunkten, eftersom bevillningsutskottet och riksdagen, såsom jag förut antydde, har ett föregående i denna fråga. Jag syftade på vad som skedde vid 1951 års riksdag, därvid det ju förutsattes, att frågan skulle bli föremål för utredning.

I det föreliggande betänkandet anför utskottet, såsom tidigare påpekats, att »något ståndpunktstagande synes i och för sig icke kunna tagas för en lösning av problemet i enlighet med motionernas syfte». När herr Sjödahl såsom utskottets talesman inte har kunnat förklara, att detta yttrande bör tolkas på annat sätt, måste det innebära ett försök från utskottets sida att »skriva bort» hela frågan. Kanske har jag missuppfattat saken — motionären fann ju för sin del, att utskottets yttrande var mycket positivt och i stort sett tillfredsställande. Men anspråken är så olika!

När man i sammanhanget rör sig med begreppet värdestegringskatt, vill jag därtill säga, att det väl då är orimligt att söka ställa frågan om hänsyn till penningvärdeförsämringen alldeles åt sidan.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Vad som sades av en av motionärerna visar rätt typiskt, hur svårt det är att lösa denna fråga. Om en person säljer en villafastighet, är det ju fråga om hur mycket av hans vinst som beror på minskat penningvärde och alltså är fiktiv vinst och hur mycket som är verklig vinst, beroende på att det är en så våldsamt efterfrågan på villafastigheter. Beträffande den förra delen skulle han fritas från skatt, men den senare delen måste han beskattas för.

Så tillkommer frågan om det är ett ömmande fall eller inte. Därvidlag ligger ju så till, att det väsentligen beror på varthän han flyttar. Om han flyttar, låt oss säga från Stockholm till någon stad i Skåne, tror jag att han trots skatten har möjlighet att klara sin nya villa. Flyttar han i omvänd riktning, blir det värre.

Detta är ett problem så svårt, att det är förlåtligt om, som jag tror, bara herr Velander i denna kammare menar att ett ståndpunktstagande borde ske från utskottets sida redan före en utredning.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskot-

Om lagstiftning ang. rätten till släktnamn.

tet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herrar Velander och Nilsson i Svalöv vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velander* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 49, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Velander och Nilsson i Svalöv vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 31.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 21 december

1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 5 och 6 §§ rättegångsbalken m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om lagstiftning ang. rätten till släktnamn.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner angående rätten till släktnamn.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 116 i första kammaren av fru *Gärde Widemar* m. fl. och nr 151 i andra kammaren av fröken *Vinge* m. fl. I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära en snar och allsidig utredning om rätten till släktnamn samt att för riksdagen måtte utan dröjsmål framläggas förslag till lag om släktnamn, varvid tillika genom ändring av 5 kap. 15 § giftermålsbalken borde beredas möjlighet för gift kvinna att få bära enbart sitt släktnamn såsom ogift.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 116 och II: 151, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Den fråga, eller kanske skall jag säga de frågor, som behandlas i första lagutskottets förevarande utlåtande, har många gånger tidigare varit föremål för riksdagens behandling. Det gäller dels en allmän namnlagstiftning, dels om gift kvinna skall få rätt att behålla sitt släktnamn som ogift. Den förra frågan var uppe redan vid 1898 års riksdag och har sedan dess återkommit i skilda sammanhang. Vid 1922 års riksdag t. ex. utlovades i trontalet att en

Om lagstiftning ang. rätten till släktnamn.

lagstiftning om skydd för släktnamn skulle komma snarast. Ännu har vi dock inte fått någon sådan lagstiftning.

Frågan om gift kvinnas släktnamn aktualiserades vid 1920 års riksdag i samband med antagandet av den nya giftermålsbalken. Redan då väcktes motioner för att förhindra införandet av bestämmelsen i 5 kap. 15 § giftermålsbalken, att gift kvinna skulle anta mannens släktnamn. Jag skall inte i dag trötta kammaren med att berätta om den behandling dessa frågor har rönt i riksdagen under de gångna åren, utan jag skall nöja mig med att konstatera att frågan blivit mer och mer aktuell, att det härskar ett fullständigt virrvarr på namnområdet, att statistiska centralbyrån, som närmast har släktnamnsfrågorna om hand, anser det oundgängligen nödvändigt att snarast få till stånd en ny namnlagstiftning och att även den gifta kvinnans behov av att i vissa fall få behålla sitt namn som ogift har blivit erkänt. Någon tvist i sak existerar alltså inte längre.

Utskottet ger också i sitt utlåtande sitt hundraprocentiga erkännande åt motionens synpunkter, och utskottet har där stöd av samtliga hörda remissinstanser. Man frågar sig då, varför utskottet inte tillstyrkt ett bifall till motionen, som begär en snar och allsidig utredning om rätten till släktnamn samt att gift kvinna därvid skall få rätt att bära sitt eget släktnamn.

Vad som har hänt, sedan frågan sist var uppe, vid 1949 års riksdag, är att nordiskt samarbete har upptagits för att få till stånd en enhetlig nordisk namnrätt. En hemställan har med anledning därav gjorts till danska och svenska regeringarna att tillsätta kommittéer för att träda i samarbete med varandra. Därefter tillsattes i Danmark redan den 20 mars 1952 en kommitté, men någon svensk sådan har ännu inte tillsatts. Det enda som skett från svensk sida är att professor Eberstein utsetts att hålla kontakt med den danska kommittén. Vid det senaste nordiska justitieministermötet förklarades dessutom från svensk sida att man avsåg att uppta frågan om namn-

skydd till närmare utredning, då den s. k. auktorrättskommittén slutfört sitt arbete.

Utskottet säger sig ha inhämtat att detta kommittéarbete beräknas vara avslutat inom högst två år och anser med hänsyn därtill att någon framställning från riksdagens sida i saken inte är erforderlig.

Om det vore så, att man kunde räkna med att efter ett år eller kanske högst två år auktorrättskommittén hade slutat sitt arbete och medlemmarna då var beredda att kasta sig in i en namnlagstiftning, skulle jag kanske inte bry mig om att säga någonting nu. Men jag är övertygad om att det inte är så. Utskottets skäl att inte begära en utredning verkar på mig direkt som den obofärdiges förhinder. För den, som satt sig litet in i vad som rör sig på auktorrättsens område på det internationella planet, förefaller det ytterligt osannolikt, att den svenska kommittén skulle kunna avsluta sitt arbete utan att ta hänsyn till det oerhört stora material och de nya strömningar som kommit fram vid internationella förhandlingar. Också auktorrätten ligger mig mycket varmt om hjärtat, och jag skulle helst se att kommittén fick i lugn och ro slutföra sitt arbete och ta upp alla de nya problem som kommit fram på detta område, innan den avlämnar sitt betänkande.

Men även om det skulle vara så att kommittén skulle lyckas avsluta sitt arbete inom ett eller två år, kan jag inte underlåta att framhålla, att jag tror att det är osannolikt att ledamöterna i kommittén då kommer att vara villiga eller anses lämpliga att göra en utredning om namnlagstiftningen. Kommittén består av tre ledamöter. Det är riksmarskalken Ekeberg, professor Eberstein och regeringsrådet Hedfeldt. Två av dessa kommer att inom två år ha uppnått 75 års ålder, och förutom sitt uppdrag i denna kommitté har de en mängd andra uppdrag, som jag förmodar att de kommer att vara intresserade av att slutföra, innan de åtager sig ett nytt uppdrag. Det är nog många som i likhet med mig tvivlar på att de kommer att vara

Om lagstiftning ang. rätten till släktnamn.

särskilt villiga att åtaga sig ett så stort uppdrag som en namnlagsutredning kommer att innebära.

Med vad jag nu har sagt har jag velat visa, att det inte är anledning att vänta några år med att tillsätta en kommitté, som vi dessutom direkt blivit anmodade att tillsätta i det nordiska samarbetets intresse. Det finns andra professorer och andra sakkunniga, i både civilrätt och immaterialrätt, än de som ingår i auktoritetskommittén.

Herr talman! Jag skall inte komma med något yrkande här i dag. Men jag vill allvarligt understryka vikten av att den föreslagna utredningen kommer till stånd utan onödigt dröjsmål. Jag skulle vilja lägga den närvarande representanten för regeringen på hjärtat att framföra mina synpunkter till justitieministern.

Herr AHLKVIST (s):

Herr talman! När fru Gärde Widemar i egenskap av motionär anser, att utskottet inte varit tillräckligt välvilligt inställt till motionen, får jag nog för min del säga, att utskottet varit välvilligt i överkant.

Såsom fru Gärde Widemar själv erinrade om berör ju motionen två olika avsnitt, dels allmän rätt till släktnamn och dels gift kvinnas släktnamn. Den förra frågan har, vilket motionären också påpekade, aktualiserats dels av kommittén för nordiskt samarbete på lagstiftningens område, dels av de nordiska ländernas justitieministrar. Ett visst utredningsarbete har igångsatts, och man har hunnit så långt, att en kommitté är tillsatt i Danmark och att det i vårt land finns en kontaktman som följer kommitténs arbete, så att frågan kan tas upp även här, så snart den danska kommittén blivit färdig. När frågan avancerat så långt, är det ganska uppenbart, att utskottet inte ansett motiverat att begära en utredning.

I den senare frågan — om gift kvinnas släktnamn — vill jag mycket kort endast erinra om att när 5 kap. 15 § giftermålsbalken antogs, anförde lagberedningen som motivering för den nuva-

rande lydelsen, att den personliga gemenskap mellan makarna, som äktenskapet medför, synes böra erhålla sitt uttryck däri, att båda makarna har samma släktnamn. Som fru Gärde Widemar erinrade om motionerades emellertid redan 1920 om en ändring av dessa bestämmelser. Man fortsatte att motionera 1942, 1943, 1947, 1949 och nu senast vid innevarande års riksdag.

Ett gammalt ordspråk säger att dropens ständiga fall urholkar stenen. Det är inte utan att jag kan säga, att utskottet här har blivit något urholkat. Första lagutskottet avstyrkte motionerna vid 1920, 1942, 1943 och 1947 års riksdagar med ungefär samma motivering som den lagberedningen hade anført då bestämmelsen infördes, men vid 1949 års riksdag tillstyrkte däremot första lagutskottet framställningen. Fyra ledamöter reserverade sig emellertid, och dessa fick båda kamrarna med om bifall till reservationen. Det blev alltså även denna gång avslag. Vid årets riksdag har utskottet visserligen inte tillstyrkt motionen, men utskottet har medgivit att även detta avsnitt får bli föremål för utredning i samband med en allmän utredning på namnrättens område. Det är närmast här jag menar att utskottet har varit »välvilligt i överkant».

Att jag har anslutit mig till dess skrivning beror närmast därpå att jag har, som framgår av utskottsutlåtandet, menat att om det skall bli en utredning på området, så kan den få omfatta även denna detalj. Därmed har jag inte tagit ståndpunkt till förmån för bifall till ett kommande förslag som i denna detalj skulle biträda det här framförda kravet. Jag tror snarare att jag vågar säga, att jag alltjämt delar den uppfattning, som lagberedningen hade när en motsvarande bestämmelse infördes i giftermålsbalken.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Lagförslag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 18 december 1953 dagtecknad proposition, nr 26, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna.

I samband med propositionen hade utskottet förehaft två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen nr 361 i första kammaren av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl. och nr 466 i andra kammaren av fru *Ericsson* i Luleå och herr *Hammar*.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna — måtte för sin del antaga förslaget med den ändring, att 5 och 23 §§ erhöles av utskottet angiven lydelse;

B. att motionerna I:361 och II:466 måtte anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anfört och hemställt.

Reservation hade anmälts av herr *Huss*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **AASTRUP** (fp):

Herr talman! Till andra lagutskottets utlåtande nr 27 är fogad en blank reservation av herr *Huss*. På grund av att herr *Huss* är förhindrad att vara närvarande vid dagens sammanträde har han bett mig att något motivera denna reservation, då han kände till att jag, som under många årtionden i olika sammanhang intresserat mig för sinnesslövärd-

dens problem, för egen del hade för avsikt att knyta några reflexioner till den föreslagna lagstiftningen.

Jag tillåter mig till att börja med — och jag vet, att herr *Huss* skulle ha instämt i detta — att framhålla, att det framlagda lagförslaget om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna måste betraktas som resultatet av ett mycket gott arbete av inrikesministern, hans departement och även 1951 års sinnesslövärdsutredning.

Då herr *Huss* till detta utlåtande fogat en blank reservation, rör det sig sålunda icke om något missnöje från hans sida med propositionen eller utlåtandet, utan han har velat vinna klarhet i en tolkningsfråga. I lagförslagets andra paragraf uppräknas de olika särskolor och vårdanstaltstyper, som bör finnas. Lagtextens formulering ger det intrycket, att uppräknningen är så att säga en katalog av de olika slag, som kan komma i fråga och som huvudmännen har att allt efter behov välja emellan.

Departementschefens uttalande i denna fråga kan dock tolkas på olika sätt. På ett ställe heter det att planläggningen skall bygga på en utredning av huruvida vårdbehovet kan tillgodoses genom befintliga kommunala eller enskilda anstalter och på ett annat att nya anstaltsplatser bör upptagas i planerna endast om ett oundgängligt platsbehov föreligger. Dessa uttalanden tyder närmast på att huvudmännen skulle få ganska fritt val vid planläggningen, eftersom t. ex. småbarnshem för bildbara under skolåldern för närvarande saknas i flertalet landstingsområden. Utskottet har understrukit detta genom att säga, att huvudmännen får bestämma detaljerna själva. Men på ett tredje ställe, återgivet på s. 27 i utskottets utlåtande, säger departementschefen, att frågan om vilka olika anstaltstyper, som skall finnas, bör regleras i lag. Utskottet har för sin del valt formuleringen »som bör finnas», och understrukit, att en viss frihet för huvudmännen att välja är lämpligt.

Herr *Huss* har, herr talman, ansett att det icke enbart av teoretiska skäl är beklagligt, att en viss oklarhet kvarstår på denna punkt. I detta sammanhang

Lagförslag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna.

kan nämnas, att två så viktiga remissinstanser som Svenska socialvårdsförbundet och Sveriges läkarförbund ifrågasatt behovet av förskola med särskild undervisning vid småbarnshemmen för barn under skolåldern. Dels kan det ju här icke bli fråga om undervisning i vanlig mening, och dels är det av vikt, att barnen så länge som möjligt före skolåldern bibehållas i normal miljö antingen i hemmet, i ett vanligt daghem eller i lekskola.

Jag skulle vara tacksam om denna punkt kunde något utförligare kommenteras vid detta tillfälle.

I den viktiga frågan om huvudmannaskapet har departementschefen stannat för att undervisningen och vården av de psykiskt efterblivna skall åligga landstingen och de landstingsfria städerna med undantag för vissa asociala eller särskilt svårskötta fall. Departementschefen säger i detta sammanhang, att man kan räkna med att reformen skall kunna genomföras i snabbare takt och med bättre lokal anpassning än om statsmakterna skulle centralt ta på sig denna uppgift. Detta är troligen en realistisk bedömning av läget, men jag ber att även här i kammaren få framhålla vad jag hade tillfälle att uttala vid Stockholms stads remissbehandling av ärendet, att undervisningen och vården av de psykiskt efterblivna måste principiellt anses vara en statlig uppgift, vilket även betonats i 1949 års utredning och i vissa remissyttranden.

För denna ståndpunkt talar även det förhållandet, att sinnesslöfrekvensen varierar högst avsevärt mellan landsbygden och städerna. Enligt 1930 års folkräkning, den senaste som såvitt jag känner till redovisade sinnesslöfall, var antalet sinnesslöa 17 571 i hela landet, vilket utgjorde 0,3 procent av en befolkning på ungefär sex miljoner invånare. Fördelade på landsbygd och städer var antalet 14 330 resp. 3 241, vilket utgjorde 0,38 resp. 0,15 procent av invånarna. Frekvensen av sinnesslöa skulle sålunda vara ungefär dubbelt så stor på landsbygden som i städerna. Detta förhållande bekräftas av de av

engelsmannen Cyril Burt gjorda undersökningarna på frekvensen i England. Dessa visar att sinnesslöheten där är ungefär dubbelt så stor på landsbygden som i de större städerna. Eftersom alla är överens om att vården av de sinnesslöa är en gemensam allmän angelägenhet, som alltså inte bör falla på de anhöriga, förefaller även rimligt att med hänsyn till den skiftande frekvensen denna uppgift icke lägges på de enskilda kommunerna utan helst borde ombesörjas av staten.

Även den mycket stora variationen i klienteletts sammansättning och önskvärdheten av att på grund härav i hög grad differentiera undervisningen och vårdformerna talar för centralisering. När man rör sig med detta klientel måste man nämligen räkna med betydligt större spännvidd mellan de individuella intelligenskvoterna än normalt. Beteendemönstren skiftar också i högre grad än hos normala barn.

1951 års sinnesslövärdsutredning har utförligt behandlat frågan om vilka som skall anses vara psykiskt efterblivna. För närvarande användes beteckningen sinnesslöa som gemensamt namn för hela klientelet, men denna beteckning godtoges inte längre av den moderna psykiatrien, då namnet icke motsvarar den grupp det här rör sig om, utan på sin höjd en del av densamma. Psykiatrien indelar de intellektuellt undermåliga efter graden av undermålighet i flera grupper, varvid debila — i praktiken i stort sett hjälpklassklientelet — icke hänföres till de sinnesslöa. Begreppet »bildbar» och »icke bildbar», alltså en rent pedagogisk definition, torde icke heller vara adekvat. Detta framträder i synnerhet vid eftermognad och i samband med variationer i de individuella utvecklingskurvorna. Man måste med tillfredsställelse se att beteckningen »sinnesslö» nu utbytt mot »psykiskt efterbliven», men de resonemang, som kommittén fört i denna fråga, belyser på sitt sätt detta klientels heterogena sammansättning. Om man i dag vill ordna sinnesslövården med en så långt driven differentiering som möjligt, måste det va-

Lagförslag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna.

ra lättare att göra detta, om den slutna vården ligger i en hand. Följden av att rayonmässigt via landstingen och de landstingsfria städerna spalta upp denna vård torde leda till en mindre rik differentiering.

Även den nu rådande rika anstaltsfloran på detta område talar för en centraliserad linje. Vi har för närvarande statliga vårdanstalter, anstalter tillhörande kommuner och landsting, anstalter drivna av stiftelser — ofta med starkt kommunalt inslag — och enskilda anstalter. Inte mindre än omkring hälften av sammanlagda antalet intagna obildbara sinnesslöa vårdas i dag på enskilda anstalter. Om man vill försöka sammanmälta de olika anstaltsformerna för att åstadkomma en bättre och mera differentierad vård, torde detta enligt min uppfattning kunnat ske lättare om det funnits endast en huvudman.

Å andra sidan måste medgivas, att landstingen och de landstingsfria städerna på grund av den krissituation, som rått inom sinnesslövården, sett sig nödsakade gripa sig an med partiella reformer, och att alltså departementschefen i det framlagda förslaget kunnat finna stöd i en redan pågående utveckling. Och vill man, som jag redan tidigare nämnt och som starkt betonats av departementschefen i propositionen, påskynda arbetet på uppbyggnaden av sinnesslövården, har säkerligen landstingen och de landstingsfria städerna större möjligheter att gripa sig an detta arbete än staten, som har så många andra skiftande behov att tillgodose.

Jag är alltså för min del beredd att acceptera förslaget om huvudmannaskapet, men anser att statsmakterna bör i ett annat avseende — jag bortser då från statsbidragen, som icke behandlas i denna proposition — i känslan av statens ansvar för undervisningen och vården av de psykiskt efterblivna medverka till att reformarbetet bedrivs planmässigt och med största skyndsamhet. Jag har vid årets riksdag väckt en motion rörande inspektionen inom medicinalstyrelsen av sinnesslövården. Motionen har blivit avslagen, men jag hop-

pas att den motivering jag här skall lämna skall giva inrikesministern anledning att närmare pröva denna fråga.

Under det uppbyggnadsskede, som nu förestår, måste nämligen behovet av från centralt håll kommande stöd i form av anvisningar, råd, idéer och upplysningar bli mycket stort. Då emellertid inspektören för sinnesslövården inom medicinalstyrelsen på grund av de många handa uppgifter som åligger honom inte ens nu hinner med att följa utvecklingen inom olika delar av landet eller företaga de inspektioner som instruktionen för hans tjänst förutsätter, kan man inte gärna räkna med att hans arbetskraft skall räcka till att stå landstingen och de landstingsfria städerna till tjänst med råd och dåd under de kommande åren, då grunden skall läggas för nyordningen på sinnesslövårdens område. Man får inte heller glömma, att det här delvis gäller mycket ömtåliga frågor, bl. a. samordningen mellan landstingen, inlemmandet av en del enskilda anstalter i det system av allmänna anstalter som skall skapas, omflyttningen av patienter, som måste ske med stor försiktighet o. s. v., vilka uppgifter för närvarande åvilar inspektören för sinnesslövården. Denne är samtidigt inspektör för epileptikervården och föredragande i medicinalstyrelsen i frågor rörande den psykiska barn- och ungdomsvården. Han har som hjälp en kvinnlig kurator, som sysslar med förflyttningar av patienterna mellan de olika sjukhusen, tar emot besök för att diskutera möjligheterna att bereda plats på vårdanstalt och som även deltar i inspektioner på anstalterna.

Sedan den 1 juli 1953 finnes en biträdande inspektör, som tillsattes på tillsyningskommitténs förslag, för att genomgå klientelet på samtliga sinnesslövanstalter i syfte att undersöka, om patienterna är rätt placerade. Denne har till sin hjälp en psykolog, som utför testningar. Båda dessa personer torde ha full sysselsättning med dem pålagda uppgifter.

Inspektören för sinnesslövården skall inspektera fem statliga sinnessjukhus för sinnesslöa, Salberga, Vipeholm, Västra

Lagförslag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna.

Ny, Västra Mark och Källshaga. Enligt gällande instruktion skall han även i medicinalstyrelsen föredraga administrativa ärenden såsom utnämningar, ombyggnader etc. Han är för närvarande befriad från denna uppgift, men ärendena måste dock passera honom. Alla förflyttningsärenden avseende patienter på dessa fem sjukhus ävensom familjevårdsärenden och kortare permissionsärenden måste prövas av inspektören. Inspektören skall vidare inspektera samtliga enskilda anstalter tillhörande landsting och anstalter utanför landsting. Deras antal är ca 150. Denna inspektionsskyldighet har endast i mycket liten omfattning kunnat fullgöras, då den icke medhunnits. Alla ärenden avseende nybyggnader, reparationer och förändringar, förordnanden av läkare och föreståndare på dessa anstalter skall förberedas och av inspektören föredragas inför medicinalstyrelsen.

Sedan beslut fattats om uppbyggnad av den psykiska barna- och ungdomsvården, har inspektören för sinnessjukvården blivit föredragande i medicinalstyrelsen i fråga om psykisk barna- och ungdomsvård samt dessutom inspektör för de s. k. psykopathemmen för barn.

Med hänsyn till det utvecklingskede, som nu kännetecknar den psykiska barna- och ungdomsvården, är arbetsbelastningen på den föredragande i medicinalstyrelsen mycket stor.

Det bör i detta sammanhang beaktas, att det dessutom här gäller kontroll av mycket stora belopp, som staten och kommunerna tillskjuter. Vårdavgifterna skall vidare bestämmas i samråd med inspektören.

Den nyordning som nu förestår torde medföra att en del patientomflyttningar kommer att ske. Jag hälsar med tillfredsställelse att utskottet kraftigt understrekat vikten av att sådana omflyttningar icke skall företagas i onödan. Detta klientel är nämligen mycket känsligt för miljöväxlingar. De psykiskt efterblivna tyr sig gärna till den vårdpersonal, som har hand om dem, och de har en mycket konservativ inställning till den lokala omgivningen.

Jag skall be att i detta sammanhang få framhålla, att frågan om intagning av en psykiskt efterbliven på anstalt är en ömtålig sak i många fall. Det är inte bara fråga om barnets välbefinnande utan i kanske lika hög grad en fråga om föräldrarnas psykologiska reaktioner.

Herr talman! Jag skall be att få sluta detta inlägg med att än en gång framhålla, att jag och många med mig med stor tillfredsställelse ser den nyordning, som nu skall komma till stånd i fråga om undervisning och vård av de psykiskt efterblivna. Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Från utskottets sida hade vi knappast räknat med att det skulle bli någon debatt med anledning av herr Huss' blanka reservation. Vi kände väl till hans uppfattning i vissa spörsmål och den hade noggrant diskuterats i utskottet. Vi visste att det inte var i någon polemisk avsikt gentemot utskottet, som herr Huss avgav sin blanka reservation.

Ej heller herr Aastrups anförande skulle ha föranlett mig att ta till orda. Det är av ett annat skäl som jag gör det, och då kan jag ju passa på att knyta an till vad herr Aastrup sade i början av sitt anförande i fråga om anstaltsorganisationen. Han framförde ju herr Huss' synpunkter om önskvärdheten av valfrihet att gradera efter angelägenhetsgrad.

Utskottet konstaterar beträffande anstaltsorganisationen på s. 41 i betänkandet, att detaljerna torde huvudmännen själva bestämma. I fråga om de olika skol- och anstaltsformerna finner utskottet 5 § lämpligt utformad. Utskottet säger att utskottet finner det riktigt, att ej samtliga regler har gjorts tvingande utan att en viss frihet för huvudmännen att välja kommer att finnas. Det var i detta sammanhang som vi i utskottet diskuterade, om vi skulle säga något om möjligheten att göra en gradering efter angelägenhetsgrad. Vi ansåg dock att dessa frågor bör få prövas inom de lokala styrelserna, som alltså närmast skall ta

Om lagstiftning ang. arbetarpensionering.

initiativet och bestämma, hur de vill ordna det.

Jag hade således, herr talman, inte haft anledning att ta till orda, om det inte i samma stycke i utskottets utlåtande förekommer ett förargligt tryckfel. Detta tryckfel är så förargligt, att vi nog inte kan undgå att låta trycka en kartong med rättelse. Jag har emellertid också ansett det nödvändigt att här begära ordet för att via kammarens protokoll få rätta tryckfelet. Överst på s. 42 står i sista meningen av det stycke som det här gäller: »Utredningen kan ansluta sig till vad departementschefen anfört.» Skulle man här framhålla något förhållande mellan utredningen och departementschefen borde det väl i så fall vara, att det var departementschefen som har anslutit sig till utredningens förslag.

Vi har i utskottet haft till hjälp den tjänsteman, som föredragit ärendet i lagrådet. Han har varit så inställd på att han både där och i utskottet haft att lägga fram utredningens förslag i olika avseenden, att ordet »utredningen» slunkit med även i utskottstrycket. Det kan ju se litet slarvigt ut från utskottets sida att ett sådant korrekturfel kunnat insmyga sig i utlåtandet. Jag har därför ett behov av att säga, att vi har läst vad utskottet skrivit ganska noga. Först har jag själv granskat ett utkast skrivet med skrivmaskin. Där fann jag på många ställen ordet »utredningen» i stället för »utskottet», och jag rättade till det. Sedan har varje ledamot fått hem ett avdrag av det tryckta utlåtandet och läst det, varefter vi gemensamt i utskottet läst igenom texten. Det är ganska förvånansvärt att detta fel ändå kunnat slinka med. Felet har upptäckts av en ledamot i andra kammaren, som ej tillhör utskottet. Jag tror därför inte att det inträffade behöver vittna om något slarv från utskottets sida, utan det är väl snarare ett bevis på hur samvetsgrant den enskilde ledamoten av riksdagen läser riksdagstrycket!

Jag har, herr talman, nu bara velat omnämna detta tryckfel och räknar med att det skall rättas i den slutliga versionen genom tryckandet av ett särskilt

kartongblad till utskottets utlåtande.

För övrigt behöver jag, herr talman, inte ens yrka bifall till utskottets förslag, då ett sådant yrkande redan förut har framställts.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring av övergångsbestämmelserna till lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om lagstiftning ang. arbetarpensionering.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner angående förslag till provisorisk lag om arbetarpensionering.

Andra lagutskottet hade till behandling förehäft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 9 i första kammaren av herr *Persson, Helmer*, m. fl. samt nr 14 i andra kammaren av herr *Senander* m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till provisorisk lag om arbetarpensionering i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motionen anförts, avsedd att gälla tills frågan kunde lösas i sin helhet, och att sådant förslag måtte framläggas i så god tid, att det kunde träda i kraft under år 1955.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I:9 och II:14, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NORLING (k):

Herr andre vice talman! Oaktat det är litet oroligt i kammaren i dag vill jag

Om lagstiftning ang. arbetarpensionering.

säga några ord i anledning av de av oss väckta motionerna.

Även om frågan om arbetarpensioneringen ännu inte återspeglats i riksdagen, har denna fråga dock utlöst stora debatter bland de anställda inom industrien. Diskussionerna har rört sig om frågor som är ganska väsentliga för dem som arbetar inom de olika industrierna.

Man har bl. a. frågat sig, varför endast en kategori av de anställda skall få sin ålderdomsförsörjning tryggad genom arbetsgivarna. Varför är det endast tjänstemännen i den privata industrien som fått sin pensionsfråga löst, men inte arbetarna i samma företag? Är en arbetare en sämre produktionsfaktor därför att han är kroppsarbetare? Faktum är ju att utan arbetarnas insatser skulle ingen produktion kunna skapas.

Frågan om arbetarpensionering är icke ny. Den har redan legat under utredning i tio år och har under många år varit föremål för förhandlingar mellan respektive parter på de lokala arbetsplatserna. Inom en del företag har man nu insett det berättigade i arbetarnas krav och ordnat ett slags tilläggs pension till folkpensionen under sådana former att denna tilläggs pension inte inverkar på folkpensionen. Att det tillägg, som arbetsgivarna under sådana förhållanden utbetalar till arbetarna, är ynkligt litet, framgår av de undersökningar som ett par fackförbund företagit.

Av en undersökning, som metallindustriarbetarförbundet gjort, framgår att av 488 företag inom verkstadsindustrien utbetalade 137 pensioner med i genomsnitt omkring 600 kronor per år. Endast sju företag utbetalade pensioner uppgående till mellan 1 000 och 1 500 kronor. Ett enda företag utbetalade pensioner på 2 880 kronor. Antalet anställningsår för pensions erhållande varierade från 15 till 30. Åldern vid pensioneringen var vid 91 företag 67 år. Vid de övriga företagen varierade pensionsåldern mellan 50 och 70 år.

Utom de undersökningar, som gjorts inom verkstadsindustrien, har även järn-

bruken, smidesverkstäderna och bilreparationsverkstäderna blivit föremål för undersökning. Sammanlagt har 827 företag med 82 procent av metallindustriarbetareförbundets hela medlemsantal varit föremål för utredning. Slutresultatet visade, att 41,1 procent av förbundets medlemmar i de undersökta företagen i en eller annan form erhöll pension från företagen.

Även fabriksarbetareförbundet har företagit en liknande undersökning inom sitt verksamhetsområde. Där visade utredningen, att 52 procent av förbundets medlemmar av arbetsgivaren erhöll pension i någon form. Pensionsbeloppen var mycket varierande och graderade till såväl anställningsår som levnadsålder. Högsta pensionsbelopp var här 1 650 kronor och lägsta beloppet 300 kronor. Inom den kooperativa glödlampsindustrien utbetalades pension med 60 procent av den lön som utgick till vederbörande arbetare vid 50 års ålder.

Dessa båda utredningar inom respektive fackförbund visar, att arbetsgivarna redan godkänt principen om arbetarpensionering genom att lokalt i de olika företagen utbetala mindre pensionsbelopp när arbetarna på grund av sin ålder inte längre kan delta i produktionen.

I första hand borde frågan om pension ordnas för de inom industrien anställda arbetarna. De måste i pensionsavseende bli likställda med de statsanställda, kommunal- och K.F.-anställda arbetargrupper som numera har sin pensionsfråga löst.

I motionerna 1:9 och 2:14 har föreslagits, att oaktat utredning pågår om en allmän pensionsförsäkring, en lag om en provisorisk arbetarpensionering inom industrien redan nu omedelbart skall antas.

Även om, såsom förebådats, ett betänkande om en annan pensionsförsäkring skulle komma att framläggas under året, vet vi av erfarenhet att det kan dröja lång tid innan betänkandet blir föremål för regeringsproposition. Vi har ett belysande exempel härpå när det gäller sjukförsäkringen. Inom industriföretagen

blir det betydligt lättare att ordna pension för arbetarna än inom en del andra verksamhetsområden, där problem av helt andra slag kommer att kräva lösning.

Även om kravet på pensionering är ett lika viktigt reformkrav för alla arbetare kan det inte skada, att ett provisorium genomföres för alla de grupper, där problemens genomförande möjliggör ett snabbare resultat. Sådana förutsättningar finns inom de större och medelstora industriföretagen, där, såsom jag förut nämnde, principen redan tillämpas. Hur denna fråga pockar på lösning framgår tydligast av det antal motioner, som framförts på fackförbunds- och LO-kongresserna. Vid senaste LO-kongress förelåg nio motioner i frågan.

Frågan om arbetarpensionering är ett trygghetskrav, som måste lösas snart, och i de motioner, jag förut åberopat, har förslag framlagts till en provisorisk lösning. Jag skall be att få hänvisa till de olika punkterna i motionen, för vilka redogörelse lämnas på sidorna 1 och 2 i utskottsutlåtandet.

Utskottet delar ej motionärernas uppfattning om att en provisorisk lag skall genomföras redan nu för de i motionen föreslagna industriarbetarna. Särskilt gäller detta finansieringen av pensioneringen. I motionen föreslås nämligen att arbetsgivarna helt skulle svara för den provisoriska pensioneringen och få skyldighet att upprätta pensionsfonder, som skulle förvaltas av en styrelse, utsedd av arbetsgivare, arbetare och pensionsnämnd på orten. Ur arbetarnas synpunkt sett vore det värdefullt att, i väntan på frågans definitiva lösning, redan nu få fastslaget, att kostnaderna för arbetarpensioneringen skulle bestridas av arbetsgivarna och inte av arbetarna själva.

Däremot är vi överens med utskottet om att man för frågans slutgiltiga lösning bör invänta utredningens resultat av de undersökningar, som har företagits.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till yrkandet i motionerna nr 9 i första kammaren och nr 14 i andra kammaren.

Om kortare arbetsvecka.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Det är ganska naturligt att herr Norling har känt ett behov av att ta en del av kammarens tid i anspråk för att framlägga sina synpunkter på detta viktiga problem. Han var litet bekymrad och bad nästan om ursäkt för att han gjorde det vid denna tidpunkt, då vi väl räknar med att så snart som möjligt kunna sluta dagens överläggningar. Jag skall emellertid hjälpa honom, så att han inte behöver känna sig så bekymrad, genom att bli mycket kortfattad. På det sättet behöver ju våra sammanlagda anföranden inte bli längre än vad som är skäligt i en så stor fråga som denna.

Jag ber alltså, herr talman, att med hänvisning till utskottets motivering få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om kortare arbetsvecka.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckta motioner om kortare arbetsvecka.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 11 i första kammaren av herr *Persson, Helmer*, m. fl. samt nr 23 i andra kammaren av herr *Hagberg* i Stockholm m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt tillsättande av en i motionerna närmare angiven utredning samt att vid utformandet av utredningens direktiv vissa i motionerna anförda synpunkter måtte beaktas.

Om kortare arbetsvecka.

Med sitt yrkande avsågo motionärerna en speciell utredning för att klarlägga alla med en generell arbetstidsförkortning sammanhängande frågor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 11 och II: 23, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr andre vice talman! I en motion har vi återigen hemställt om utredning för att åstadkomma en generell förkortning av arbetstiden. Jag skall emellertid inte, i motsats till så många andra här i dag, hålla något långt tal utan skall nöja mig med några korta kommentarer, dels på grund av att denna fråga utförligt diskuterades vid fjolårets riksdag och dels på grund av den tydliga lördagsuppbrottsstämningen.

Jag vill emellertid notera, att frågan om en generell förkortning av arbetstiden har förvandlats till att bli en av de mest brännande och aktuella inom den svenska arbetarrörelsen. Den har förts fram vid avtalsförhandlingar i år, och den har också flerfaldiga gånger varit föremål för behandling här i riksdagen.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att när vi år 1950 förde fram denna fråga inom riksdagen, svarade man oss att frågan om förkortning av arbetstiden framför allt var en avtalsfråga. Numera står det väl tämligen klart att arbetsgivarna enbart viftar med kalla handen, vilket bl. a. framgår av årets avtalsförhandlingar med byggnadsarbetarna, som framför allt fört fram kravet om fria lördagar under sommaren såsom en mycket central fråga.

Det bör emellertid noteras att från riksdagsbehandlingen 1950 och till frågans behandling 1953 hade växt fram en mycket stark stämning i arbetarleden för en förkortning av arbetstiden. Detta fick, såsom kammarens ledamöter känner till, sin återspeglning vid riksdagsbehandlingen i fjol, då frågan utan tvivel fördes betydligt framåt.

Man tycker ju, att utredningen efter

allt detta redan borde ha varit tillsatt och i fullt arbete. Nu utlovas en sådan utredning, och det är ett positivt faktum, som vi önskar notera. Det visar sig nämligen att aktiviteten i denna fråga verkligen börjar bära frukt.

Behovet av kortare arbetstid har vi tidigare utförligt motiverat, och det har även motiverats av andra. I vår motion har vi framhållit, att utredningens arbete i första hand bör inriktas på att få fram förslag till arbetstidsförkortning för de grupper, för vilka behovet av förkortning är mest trängande, d. v. s. samtliga skiftesarbetare, arbetare i tungt eller hälsofarligt arbete och arbetare som övervägande har sitt arbete förlagt utomhus. Man kan nog med fog påstå, att frågan redan är så klar när det gäller nämnda arbetarkategorier, att förslag borde kunna framläggas till 1955 års riksdag.

Till sist uttrycker jag förhoppningen, herr talman, att den utredning som nu skall tillsättas inte blir en evighetsutredning och att vid utformandet av direktiven för utredningens arbete de synpunkter måtte beaktas, som vi i vår motion anfört.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Jag hade tänkt inskränka mig till att i all korthet hemställa om bifall till utskottets förslag. Till detta yrkande, som jag nu framställer, vill jag lägga att jag instämmer med herr Persson i hans synpunkter om det angelägna i att vi får en verklig kartläggning av möjligheterna att åstadkomma en arbetstidsförkortning.

Herr Persson framhöll, att motioner från hans partis sida tidigare alltid avslagits under hänvisning till att arbetstidsförkortningen egentligen är en avtalsfråga. Detta kunde kanske fattas så att andra lagutskottet, som ju förordat vad som sedan blivit riksdagens beslut, skulle haft någon principiell inställning av innebörd att frågan om arbetstidsförkortning skall klaras avtalsvägen och inte genom lagstiftning. Jag vill då understryka, att vi tidigare inte hänvisat

Ang. ersättning åt författare för bokutlåning genom bibliotek m. m. till avtalsvägen på grund av någon principiell uppfattning att frågan alltid skall lösas på det sättet, utan vi har i det rådande läget tills vidare hänvisat till avtalsvägen. Några principiella motståndare till lagstiftningsvägen har vi aldrig varit, och jag tror att det framgår av andra lagutskottets utlåtanden i frågan sedan många år tillbaka, att vår inställning varit betingad av tidsförhållandena. Vi har ansett det med hänsyn till förhållandena lämpligt att man steg för steg söker komma fram på avtalsvägen. På det sättet får man en grund lagd, så att man sedan genom lagstiftning kan föra fram alla lönearbetare till samma förmåner, som de starkare grupperna genom sin fackliga rörelse redan kunnat tillkämpa sig.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckta motioner angående förhållandet mellan tjänstepension och folkpension, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 95 § vattenlagen; och

nr 25, i anledning av väckta motioner om förkortning av maximitiden för upplåtelse av skogsavverkningsrätt.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 22, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m.;

nr 23, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare förlagskapital för statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader;

nr 24, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Understöd åt lant-hushållningsseminariet å Rimforsa jämte i ämnet väckt motion;

nr 25, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, såvitt propositionen avser jordbruksärenden; och

nr 26, med anledning av väckta motioner om viss ändring i direktiven för 1953 års vattenvårdskommitté.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. ersättning åt författare för bokutlåning genom bibliotek m. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1954/55 till ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten I.

I denna punkt hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 133 framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 463 och II: 616,

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 12 februari 1954 föreslagna grunder för beredande av ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek, m. m.;

b) till Ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kronor.

Ang. ersättning åt författare för bokutlåning genom bibliotek m. m.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels en inom första kammaren av herr *Lundgren* m. fl. väckt motion (I: 463), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek skulle utgå enligt de grunder, som angivits i denna motion,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Dickson* väckt motion (II: 616), vari hemställts, att riksdagen måtte 1) avslå det i propositionen nr 133 framlagda förslaget om ett förslagsanslag om 500 000 kronor att utgå såsom ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek; 2) besluta att en avgift i enlighet med i motionen angivna riktlinjer skulle uttagas för utlåning av författares verk genom bibliotek; 3) bifalla de i propositionen föreslagna grunderna för beredande av ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. med de ändringar, som föranleddes av bifall till det i motionen förordade avgiftssystemet samt med beaktande av vad i övrigt i motionen anförts.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Hjalmarson* ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen II: 616. I enlighet härmed hade reservanterna ansett, att utskottets yttrande bort i vissa angivna delar hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 616 och med avslag å motionen I: 463,

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av ett förslagsanslag av 500 000 kronor för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln till Ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek;

b) besluta att av varje låntagare vid landsbibliotek och kommunala bibliotek skulle uttagas en avgift av en krona femtio öre, dock såvitt gällde låntagare på

barn- och ungdomsavdelningar femtio öre, för obegränsat antal boklån under ett år;

c) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastik-ärenden för den 12 februari 1954 föreslagna grunder för beredande av ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m., dock med rätt för Kungl. Maj:t att, med bibehållande av i statsrådsprotokollet förordade proportioner mellan den individuella gottgörelsen och en för kollektivt ändamål avsedd, företaga de ändringar, som kunde föranledas av att inkomster kunde bli större än det belopp, som vid bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle bli disponibelt för ändamålet;

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga tillämpningsföreskrifter för genomförande av föreslagen avgiftsbeläggning.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Den reservation, som har fogats till utskottets utlåtande, rör väsentligen sättet för finansieringen av det anslag, som författarna här skall få. I utlåtandet föreslår utskottet, att ett anslag på 500 000 kronor beviljas, medan reservanterna föreslår en årlig avgift av 1 krona 50 öre per vuxen låntagare och 50 öre för låntagarna på barn- och ungdomsavdelningarna.

Det kan vara intressant att i sammanhanget påminna om att Sveriges författarförening år 1934 föreslog en sådan avgift på 2 kronor. Nu hänvisar utskottet till 1930 års kungörelse, som går ut på att bokutlåning i princip skall vara avgiftsfri. Jag tycker nog att man inte nu behöver strikt hålla på en princip, som snart är 25 år gammal, utan att man kan se det hela praktiskt ekonomiskt ur statsfinansiella synpunkter. Det statsfinansiella läget, som vi ju ständigt får påminnelser om, visar snarast hän mot den linje, som reservanterna föreslagit.

Det har framlagts olika förslag om hur ersättningen till författarna skall finansieras, men jag skall inte här redogöra för dem. Det kan vara överflödigt, och

Ang. ersättning åt författare för bokutlåning genom bibliotek m. m.

jag skall inskränka mig till att helt hastigt beröra de invändningar, som har gjorts mot reservanternas förslag.

Det säges, att en sådan avgift, som har föreslagits, skulle kunna bli till skada för folkbildningsarbetet. Jag tror att det påståendet är väsentligen överdrivet. De avgifter, som vi har föreslagit, motsvarar inte mer än ungefär en halv biobiljett per år, och för en sådan avgift skulle vederbörande få ett obegränsat antal lån.

Vidare säger man, att ett system med avgifter skulle leda till administrativa besvär för biblioteken. Även det påståendet anser jag överdrivet. Att en gång om året i samband med att identitetskort utlämnas eller lånekortet för första gången på året stämplas vid boklån inkassera en avgift av 1 krona 50 öre resp. 50 öre kan inte utgöra ett alltför stort besvär. Det är, tycker jag, därför inte riktigt, när det i propositionen liksom i utskottsutlåtandet säges, att det skulle bli en avsevärd ökning av bibliotekens administrativa uppgifter. Det är i stället, skulle jag tro, stickprovsundersökningarna som vållar det mesta arbetet, och de måste företagas oavsett vilken finansieringsprincip som tillämpas.

Vidare anser jag, herr talman, det principiellt riktigtast, att låntagarna och inte staten får stå för denna avgift. Jag tycker att departementschefens förslag innebär, att principen om författarnas rätt till ersättning fortfarande är oklar, och det framhålles för resten också i motionen. Nu skall författarna få understöd av statsmedel och inte på avgifter grundade inkomster. Jag tycker att det är felaktigt att övervältra kostnaderna på skattebetalarna, och jag är alldeles övertygad om att låntagarna skulle finna det helt naturligt att stå för dessa kostnader för, såsom det heter i motionen, »utnyttjandet av författarnas andliga egenhet».

Det är rätt intressant att påminna om vad som framhålles i en del yttranden. Jag kan nämna statskontorets yttrande. Det säges där: »Statskontoret hävdar med bestämdhet, att den låntagande allmänheten och icke skattebetalarna i ge-

men skall gälda den ersättning, som anses böra tillkomma författarna såsom ett vederlag för utlåningen. — — — Ämbetsverket föreslår att en låntagaravgift upptages, vilken avväges så, att influerna medel blir tillräckliga för bestridande av skäligt vederlag till författarna.»

Jag kan nämna att Kristliga föreningens av unga kvinnor och kristliga föreningens av unge män riksstudieförbundet säger följande: »Förbundet ställer sig dock frågande, om en uttaxering direkt av låntagarna skulle menligt inverka på lånefrekvensen. Det ligger på ett sätt något naturligt i att låntagaren får känna sig ge ett direkt stöd till författaren.»

Studieförbundet medborgarskolan framför liknande synpunkter.

Jag skall, herr talman, inte gå djupare in på frågan. Jag skall bara till slut nämna, att det i motionen beräknas att ett genomförande av reservanternas förslag skulle inbringa cirka 800 000 kronor om året i nettovinst, och det bör ju, tycker jag, i nuvarande läge vara av ganska stor vikt att inte utan tvingande skäl belasta statens budget med den föreslagna summan. Jag kan också i förbifarten nämna, att det nog ganska snart kommer att ställas ökade krav på statens ekonomi på grund av att böckerna blir allt dyrare och dyrare — jag räknade ut härom dagen uppe på Socialvetenskapliga biblioteket att kostnaderna för en bok av ett visst omfång hade tredubbats bara på några år.

Herr talman! Jag nöjer mig med att med det anförda yrka bifall till reservationen.

Herr LUNDGREN (h):

Herr talman! I anledning av proposition nr 133, som kammaren nu behandlar, har jag väckt en motion, som går ut därpå att även svenska författare i Finland skulle få del av den ersättning, som andra svenska författare erhåller.

Det främsta motivet för att finlands-svenska författare liksom rikssvenska författare över huvud taget skall få ersättning för böcker, utlånade genom bib-

Ang. ersättning åt författare för bokutlåning genom bibliotek m. m.

liotek, är att det svenska språkområdet är förhållandevis litet. Av den anledningen kommer svenska författares verk att utgå i förhållandevis små upplagor, om man jämför med böcker av författare i de stora kulturländerna. Genom att författarna nu erhåller en viss ersättning för lånen genom biblioteken får de ett stöd. Dock torde detta stöd huvudsakligen komma sådana författare till del, vilkas verk utgår i mycket stora upplagor, och det kommer alltså sådana författare till godo, som egentligen inte behöver stöd, då de ju ändå har goda inkomster.

Vad den svenska litteraturen i Finland beträffar är ju underlaget för denna litteratur mycket liten. Den svenskspråkiga befolkningen uppgår, skulle jag tro, till mellan 300 000 och 400 000 personer. Den svenska litteraturen i Finland är ganska spridd även i Sverige — jag vill bara erinra om sådana namn från gångna tider som Runeberg och Topelius och från våra dagar Eirik Hornborg.

Det är enligt min uppfattning rimligt att de författare, som skriver på svenska språket, erhåller ersättning, även om de är finländska medborgare. Någon anledning att binda ersättningen till svenskt medborgarskap finns enligt min uppfattning inte. Om den enskilde låntagaren, såsom föreslagits i ett av de tidigare förslagen, själv skulle ha att erlægga ett visst belopp för varje boklån, bör det ju inte möta något hinder att detta belopp kommer respektive författare till del även om de är finländska medborgare.

Herr talman! Då det inte finns någon formell möjlighet att yrka bifall till motionen, skulle jag vilja vädja till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet att ta denna fråga under förnyat övervägande och undersöka, om det inte finns någon möjlighet att bereda även finlandssvenska författare ersättning enligt samma grunder som svenska författare. Det skulle stärka kulturförbindelserna mellan Sverige och Finland, och det skulle hjälpa den svenska folkstammen i Finland i dess kamp för svensk kultur.

Jag har, herr talman, såsom ärendet

nu ligger till inte något annat yrkande än om bifall till den reservation som avgivits av fröken Andersson m. fl.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Sedan andra kammaren praktiskt taget enhälligt har bifallit utskottets förslag kan jag fatta mig mycket kort.

Fröken Andersson talade om att reservanterna velat anvisa en annan linje i fråga om finansieringen, det vill säga att låntagarna själva skulle erlægga avgifterna, och att man dessutom skulle kunna gå en aning längre när det gällde att ge författarna ekonomisk ersättning för boklånen.

Utskottet har inte kunnat gå med på den linjen, enär utskottet anser rätten till fria lån vid våra bibliotek vara så värdefull att vi inte bör rucka på den principen. Fröken Andersson har naturligtvis rätt i att detta förslag skulle medföra en lättnad för statskassan, det är inte tu tal om det. Men då måste man ju också erinra om att låntagaravgifterna skulle bli en storts indirekt skatt som fick erläggas av de människor som lånade böcker. Detta skulle nog utgöra ett hinder för folkbildningsverksamheten, i den mån denna bygger på lånemöjligheterna vid biblioteken. Därför har inte heller de hörda instanserna velat tillstyrka den linjen. Om man ser saken enbart ekonomiskt skulle det som sagt uppenbarligen vara till fördel ur statens synpunkt, om man följde den linje som fröken Andersson här har talat för.

Vad herr Lundgrens anförande beträffar vill jag säga att utskottet i den fråga som han tog upp har skrivit så välvilligt som över huvud taget är möjligt i sådana sammanhang. Utskottet säger ju till slut att »utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på önskvärdheten av att denna fråga i lämpligt sammanhang upptages till ytterligare undersökning och överväganden». Utskottet tror alltså att Kungl. Maj:t beaktar denna sak. Men vi har också erinrat om att detta är en fråga som synnerligen intimt berör det nordiska samarbete

Ang. ersättning åt författare för bokutlåning genom bibliotek m. m. tet på detta område, och jag tror att det är svårt att rekommendera något förslag utan att man tar hänsyn till detta nordiska samarbete i övrigt.

Till sist, herr talman, vill jag påpeka att på s. 17 andra stycket i utskottsutlåtandet en rad har råkat falla bort, varför meningen där blivit litet egendomlig.

I övrigt vill jag endast, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **ARRHÉN** (h):

Herr talman! Jag hade tänkt inskränka mig till att instämma med herr Lundgren i hans principiella syn på de finländska författarnas problem. Emellertid slutade han sitt anförande på ett för mig icke acceptabelt sätt. Jag ber visserligen att få instämma i vad herr Lundgren sade angående de svensk-finländska författarna, men däremot ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken **ANDERSSON** (h):

Herr talman! Bara några ord!

Herr Näsström var inne på tanken att reservanternas förslag skulle lägga hinder i vägen för folkbildningsverksamheten. Jag är synnerligen angelägen att framhålla att reservanterna självfallet inte velat åstadkomma något sådant — jag är själv gammal folkbildare, för att uttrycka mig kort, och något sådant har därför inte alls varit min avsikt.

Vidare talade herr Näsström om de indirekta skatterna. Vi har ju någonting som heter nöjesskatt här i landet — en ganska hög sådan — och den påläggs i viss utsträckning även ädla nöjen, vad som nu avses med det; den saken skall jag inte gå in på nu. Jag tycker nog att när staten dock skaffar sig inkomster på detta, vore det inte ur vägen att man i den nu aktuella frågan använde en sådan finansieringsmetod att staten åtminstone sluppe utgifter. Min lilla baktanke — jag talar bara för mig själv i detta sammanhang, jag vet inte hur de andra reservanternas ser på saken — är för övrigt att författarna på denna väg kanske skulle kunna få större ersättning än det

nu är fråga om. Jag tycker nämligen, det måste jag parentetiskt anmärka, att ifrågavarande anslag är väldigt litet i förhållande till vikten av den uppgift det här rör sig om, stödet åt författarna.

Sedan vet jag, att man anført exempel på att lånefrekvensen minskat, när avgifter lagts på boklånen. Jag tycker att det verkar mycket egendomligt att påstå, att en sådan här mycket human avgift skulle kunna minska lånefrekvensen. Och minskas den, beror det kanske på att folk i större utsträckning köper böcker själva, och då är det ju bara ett framsteg ur folkbildningssynpunkt. För övrigt är det en allmän uppfattning, att det, som människor får betala för, sätter de större värde på. Mina egna erfarenheter går ut på, att när vi lämnar ut identitetskort på det bibliotek, där jag är anställd, så kommer ofta frågan: Vad kostar det? Det är alltså inte någon främmande tanke. Dessutom skulle staten genom vårt förslag spara 500 000 kronor och författarna kanske få större ersättning.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna II och III.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande överläraorganisationen; och

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1954/55 till statens bakteriologiska laboratorium m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anslag till vattendomstolarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vattendomstolarna jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Punkten 1.

Anslag till vattendomstolarna.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 140, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 26 februari 1954, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i vattendomstolarnas personalförteckning, som föreslagits av departementschefen, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för vattendomstolarna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55, dels ock till Vattendomstolarna: Avlöningar anvisa ett förslagsanslag av 1 565 200 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att nu utgående avlöningsförstärkning för de i Umeå och Östersund stationerade vattenrättsingenjörerna skulle höjas från 1 008 kronor till 2 400 kronor för år.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Gärde Widemar* (I: 458) och den andra inom andra kammaren av fru *Sandström* och herr *Dahlén* (II: 595);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundqvist* (I: 475) och den andra inom andra kammaren av herr *Kyling* (II: 619);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundgren* (I: 476) och den andra inom andra kammaren av herr *Agerberg* m. fl. (II: 621);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren

av herr *Olsén* m. fl. (I: 477) och den andra inom andra kammaren av herr *Östlund* m. fl. (II: 620), i vilka hemstälts, att riksdagen måtte besluta, att avlöningsförstärkningen för de i propositionen nr 140 berörda vattenrättsingenjörtjänsterna i Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar, sammanlagt 4 tjänster, måtte utgå med 2 400 kronor under första anställningsåret, med 4 400 kronor under andra anställningsåret och därefter med 5 484 kronor.

Vidare hade utskottet till behandling förehåft en redogörelse för arbetsbördan vid Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar, vilken riksdagens år 1953 församlade revisorer lämnat under § 1 i sin berättelse.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten avfattat sin hemställan i tre särskilda, med I—III betecknade moment. I mom. III hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 475 och II: 619 samt I: 477 och II: 620 ävensom I: 458 och II: 595, sistnämnda båda motioner till den del de icke behandlats under I, samt I: 476 och II: 621, till den del de icke behandlats under II,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i vattendomstolarnas personalförteckning som av departementschefen angivits i statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 26 februari 1954;

b) fastställa i momentet införd avlöningsstat för vattendomstolarna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55;

c) till Vattendomstolarna: Avlöningar för budgetåret 1954/55 under andra huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 565 200;

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna, vad utskottet anført i anledning av riksdagens revisorers uttalande rörande arbetsbördan vid Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar.

Anslag till vattendomstolarna.

Herr OLSEN (s):

Herr talman! Då jag med flera har avlämnat en motion i den fråga rörande lönerna för vattenrättsingenjörerna vid Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar må det tillåtas mig att säga några få ord i denna sak.

Jag kanske först bör förklara att motionen, som tillkom i sista timmen, blev både missvisande och ofullständig. Sålunda anfördes i motionen, att det avser fyra tjänster, vilket är fullständigt felaktigt. Dessa fyra tjänster avsågs att vara extra ordinarie, men därutöver avsågs fem ordinarie tjänster. Det förbiseende, som sålunda gjordes vid avfattningen av motionen, synes dock inte ha haft någon menlig inverkan vid utskottsbehandlingen.

Statsutskottet har avstyrkt motionen. Det gäller en lönefråga, och lönefrågor är alltid impopulära i alla fall, där det inte gäller ens egen löneförbättring. Statsutskottets utlåtande präglas av en viss försiktighet. Med det utredningsmaterial utskottet haft till sitt förfogande hade man kunnat vänta sig en mera positiv skrivning. Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t ägnar frågan fortsatt uppmärksamhet, varför man kanske får ge sig till tåls.

För egen del vill jag öppet deklarerat, att det inte är vattenrättsingenjörernas lönefråga i och för sig som framstår som det väsentliga, utan vad som jag anser vara det viktigaste är, att alla de tusentals skadelidande sakägarna i de norrländska skogs- och jordbrukskommunerna i tid kan få sina skadeersättningar, som de blivit berättigade till genom kraftverksbyggnader och sjöregleringar. Genom den försenade domstolsbehandling av ärendena, som nu sker, får de vänta på dessa ersättningar i fyra, fem år och många gånger mycket längre. Det rör sig säkerligen om stora summor. Med den nu föreslagna personalförstärkningen vid de norrländska vattendomstolarna och med en lönesättning, som tillfredsställer vederbörande befattningshavare, bör en bättre ordning kunna vinnas. Jag kan ändå inte frigöra mig från den uppfattningen, att om de norr-

ländska vattendomstolarna skall hinna ikapp med rättsbehandlingen av vattenmålen, så att de kommer i takt med vattenfallsstyrelsens utbyggnadsprogram, så räcker inte Kungl. Maj:t i dag behandlade förslag, utan härför erfordras ytterligare krafttag av regering och riksdag.

Jag har ingen anledning att följa vad en vattenrättsingenjör vid en av de norrländska domstolarna skriver. Jag citerar: »Vid en jämförelse med de löner, som i propositionen föreslagits för de nya vattenrättsdomarna, framstår de för vattenrättsingenjörerna föreslagna avlöningsförmånerna även såsom högst otillfredsställande. Det kan icke vara rimligt, att en vattenrättsdomare, på vilken icke ställes högre krav än nått och jämnt assessorskompetens, skall ha en begynnelselön som med 5 376 kronor överstiger begynnelselönen för en vattenrättsingenjör och med 3 084 kronor överstiger slutlönen för en sådan ingenjör. Kompetensfordringarna för en vattenrättsingenjör äro väl så stora som för en hovrättsassessor, utbildningen torde vara minst lika kvalificerad och kostsam och arbetsuppgifterna äro ävenledes lika kvalificerade för ingenjörerna som för vattenrättsdomarna.»

Kommentarerna gör sig själva. Får inte vattenrättsingenjörerna den löneökning, som tillfredsställer dem, lär vi även i fortsättningen komma att befinna oss i samma läge som nu med ofta återkommande byten av tjänster och förseeningar i rättsbehandlingen, vilken slutligen går ut över alla skadelidande sakägare.

Jag har, herr talman, lovat herr Karlsson i Munkedal att jag skulle fatta mig kort, och då får jag väl hålla det löftet. I varje fall måste jag uttala samma önskan som tycks ha kommit till uttryck i statsutskottets utlåtande, där utskottet hemställer till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t i fortsättningen följer frågan. Jag vill komplettera denna hemställan med en vädjan till herr justitieministern, som är närvarande i kammaren, att han måtte på allvar ta upp denna fråga. Jag hoppas, att med den personalförstärkning som nu är föreslagen det skall vara

Ang. nytt maskineri för undersökningsfartyget Skagerak.

möjligt att klara av ärendena och att vi kanske redan till vårriksdagen 1955 kan se några verkningar.

Jag vill slutligen bara säga, att om det inte blir något resultat, lär jag komma igen.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, m. m.;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54 till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten m. m., och

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1954/55.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 27, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1954/55 m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 28, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens försöksgårdar för budgetåret 1954/55 m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. nytt maskineri för undersökningsfartyget Skagerak.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 29, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Anskaffande av framdrivningsmaskineri för undersöknings- och bevakningsfartyget Skagerak jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 5 mars 1954 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 123, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att till Anskaffande av framdrivningsmaskineri för undersöknings- och bevakningsfartyget Skagerak å riksstaten för budgetåret 1954/55 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 579 000 kronor.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 485 av herr Svärd och II: 613 av herrar Hægglom och Nilsson i Bästekille, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta att för ändamålet anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 485 och II: 613, till Anskaffande av framdrivningsmaskineri för undersöknings- och bevakningsfartyget Skagerak å riksstaten för budgetåret 1954/55 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 579 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

a) av herr Hægglom, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, med avslag på Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 485 och II: 613, hemställa att Kungl. Maj:t ville till nästa års riksdag framlägga förslag till restau-

Ang. nytt maskineri för undersökningsfartyget Skagerak.

rering av undersöknings- och bevakningsfartyget Skagerak;

b) av herr *Lage Svedberg*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **OHLSSON, EBBE**, (h):

Herr talman! Här gäller det ett reservationsanslag på inte mindre än 1 579 000 kronor, och det har förvänat mig att utskottet i så pass hög grad tillmötesgått kravet, då det till synes rätt mycket delade meningar bland den expertis, som utskottet har hört i fråga om eliminerandet av olägenheterna på bevakningsfartyget. Under sådana förhållanden synes det mig riktigast att stödja herr Hæggbloms reservation, vari hemställes att Kungl. Maj:t till nästa års riksdag framlägger förslag till restaurering av fartyget.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservationen.

Herr **TJALLGREN** (bf):

Jag skall be att i all korthet få yrka bifall till utskottets förslag. Som framgår av utskottets motivering har det rätt en viss tveksamhet om vilken väg man skulle gå vid anskaffandet av det nya framdrivningsmaskineriet och om vilket slags maskineri man skulle använda. Efter en ingående prövning av de olika förslagen har utskottet ansett sig böra biträda Kungl. Maj:ts förslag, och jag tror att man är på den säkra sidan, om man det gör.

Jag skall nu inte säga mera utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hæggbloom vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 8, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 224, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i förordningen om nöjesskatt;

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående temporärt undantag från bestämmelserna i 16 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 73) angående tillverkning av brännvin, m. m.; och

nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1954 skall utgå.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse, m. m.; samt

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillämpning å Stockholms stad av vissa bestämmelser i kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753) och lagen den 18 december 1953 (nr 754) om införande av kommunallagen.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till statens biografbyrå m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av ordningsstatspolisen m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens polisskola för budgetåret 1954/55 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till vissa ersättningar åt befattningshavare vid polisväsendet m. m.;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 118, i anledning av väckt motion om avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat;

nr 119, i anledning av väckt motion om förbättrade pensionsförmåner för vissa sjömän; samt

nr 120, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa anslag för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 50, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i kommunalskattelagen med anledning av de vidtagna ändringarna i stadgan om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående debitering och uppbörd av sjukförsäkringsavgifter, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet; samt

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket; samt

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en den 31 mars 1954 avslutad överenskommelse mellan Sverige och Japan angående skydd av rättigheter på den industriella äganderätts område, vilka berörts av det andra världskriget, m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om moderskapshjälp m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skyldighet för arbetsgivare att lämna uppgift rörande arbetsanställning;

nr 34, i anledning av väckta motioner om undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen; samt

nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261), dels ock i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag; ävensom

jordbruksutskottets utlåtande nr 30, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser kronoegendomen Kolstad 1^a, 2^a och 3^a i Mjölby stad.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.11.

In fiden
G. H. Berggren.

*Bilaga till Första kammarens
protokoll den 8 maj 1954 (s. 4).*

Interpellationssvar.

Herr talman!

Med kammarens tillstånd har herr Snygg ställt vissa frågor till mig om intagning på sinnessjukhus av patient, som har sin hemort utom sjukhusets upptagningsområde. Herr Snygg har därvid utgått från ett fall, då polisen i Kalmar, efter att ha omhändertagit en person som insjuknat under vistelse i kalmartrakten, ansökt att få honom intagen på Sätters sjukhus, inom vars upptagningsområde han hade sin hemort, och låtit föra honom till detta sjukhus. Vad herr Snygg nu vill ha besked om är:

1) om polismyndigheten i Kalmar ansökt att få vederbörande intagen på något i förhållande till Kalmar mera närliggande sjukhus och i så fall varför intagning där vägrades;

2) om jag anser att sinnessjukvårdsstadgan bör omarbetas så att tydligare föreskrifter ges om intagning på närmaste sinnessjukhus av den, som vistas långt borta från sin hemorts upptagningsområde.

Med anledning av interpellationen vill jag först i korthet redogöra för författningsbestämmelserna på detta område.

Ansökan om intagning för vård på sinnessjukhus kan enligt sinnessjuklagen göras bl. a. av polismyndigheten i den ort, där den sjuke vistas. Vid ansökan skall som regel fogas av läkare utfärdad vårdattest, d. v. s. en förklaring att den sjuke är i behov av vård. Frågan om och när intagning skall ske avgöres av vederbörande sjukvårdsläkare vid sinnessjukhuset.

För att bestämma, på vilket av statens sinnessjukhus intagning i varje särskilt fall bör äga rum, skall medicinalstyrelsen enligt sinnessjukvårdsstadgan indela riket i upptagningsområden. Nu

gällande indelning har fastställts av medicinalstyrelsen år 1951.

Såsom huvudregel föreskriver stadgan, att intagning *skall* äga rum på det sinnessjukhus, inom vars upptagningsområde den för vilken inträde sökes har sin hemort. Härifrån gäller dock bl. a. följande undantag. Den som under vistelse inom annat upptagningsområde finnes vara i behov av vård eller observation på sinnessjukhus *må* intagas på närmaste sinnessjukhus, där plats kan beredas. Detta stadgande innebär tydligen att läkaren bör handla så som de föreliggande omständigheterna motiverar. Avgörandet träffas även i detta fall av vederbörande sjukvårdsläkare. Vidare kan överläkaren — även eljest — om särskilda omständigheter föranleder därtill medge intagning av patient som icke tillhör upptagningsområdet.

Det bör i detta sammanhang anmärkas, att den som är för vård intagen på sinnessjukhus kan förflyttas till annat sådant sjukhus. Närmare bestämmelser härom meddelas i sinnessjukvårdsstadgan.

I ett cirkulär den 21 april 1953 har medicinalstyrelsen till samtliga sjukvårdsläkare vid statens sinnessjukhus med eget upptagningsområde riktat ett uttalande om intagning av patienter, som har sin hemort utom området. Medicinalstyrelsen framhåller i detta cirkulär, att man vid upprepade tillfällen hos styrelsens tjänstemän telefonledes hemställt att akut vårdbehövande personer genom styrelsens förmedling måtte beredas plats på det sinnessjukhus, inom vars upptagningsområde den sjuke vistas, fastän han där icke vunnit hemortsrätt. Styrelsen förklarar sig väl känna, till, att stor platsbrist allvarligt försvårar arbetet för praktiskt taget alla

sjukvårdsläkare, men vädjar till sjukvårdsläkarna att om möjligt behandla alla ansökningar om vård för personer, som uppehåller sig inom upptagningsområdet, i samma ordning, eftersom humanitära skäl ofta talar mot att en lång förflyttning skall ske för att bereda den sjuke vård. Skulle en patient, som intagits enligt dessa principer, förbli vårdbehövande under längre tid eller andra skäl komme att tala för en förflyttning, är styrelsen — enligt vad den uttalar i cirkuläret — liksom tidigare beredd att medverka till att en förflyttning kommer till stånd. Jag delar helt medicinalstyrelsens mening att ansökningarna om vård för personer som uppehåller sig inom upptagningsområdet bör så långt möjligt behandlas på samma sätt oberoende av var den sjuke har hemortsrätt.

Vad härefter angår det enskilda fall, som interpellanten tagit till utgångspunkt för sina frågor, har jag genom medicinalstyrelsen låtit införskaffa viss utredning. Det torde icke vara lämpligt att här gå närmare in på de personliga omständigheterna i fallet. Jag vill endast framhålla, att det gällde en medelålders man som tillfälligtvis vistades i kalmartrakten och som där hade varken arbete, bostad eller anhöriga. En läkare i Kalmar undersökte honom och fann honom vara i trängande behov av vård på sinnessjukhus. Det ansågs vidare lämpligt, att han efter tillfrisknandet kom bort från Kalmar. Ansökan om intagning gjordes endast till hans hemortssjukhus, d. v. s. Sätters sjukhus, och då plats för mannen utlovats där, transporterades han omedelbart till sjukhuset i bil. På grund av motorfel drog färden

dit ut på tiden, och mannen intogs på sjukhuset först kl. 3 natten till följande dag. Det kan anmärkas, att mannen — som kort efter intagningen kunde utskrivas — enligt uppgift av läkaren vid Säter själv förklarar sig vara nöjd med förfarandet och tyckt sig aldrig ha blivit så väl behandlad.

Som framgår av vad jag nu anfört kan interpellantens första fråga besvaras nekande: ansökan om intagning har icke gjorts till något annat sjukhus än Sätters. Jag vill tillägga, att omständigheterna i fallet varit av speciell karaktär.

Beträffande interpellantens andra fråga vill jag anföra följande. Jag är liksom interpellanten medveten om att humanitära skäl — och för övrigt även praktiska och ekonomiska omständigheter — ofta talar mot att en psykiskt sjuk person underkastas en lång förflyttning från den plats, där han insjuknat, till det sinnessjukhus, inom vars upptagningsområde han har sin hemort. Sannolikt skulle emellertid som medicinalstyrelsen framhållit en kategorisk föreskrift, att intagning alltid skall ske på närmaste sinnessjukhus, medföra betydande svårigheter för de sinnessjukhus, vilkas upptagningsområden mer eller mindre regelbundet drar till sig en ström av personer från annat håll, t. ex. därför att i upptagningsområdena ingår större städer eller turistorter. Då jag utgår från att medicinalstyrelsens anvisningar i ämnet regelmässigt kommer att följas i de fall då icke särskilda skäl påkallar avvikelser anser jag att bindande föreskrifter icke f. n. bör utfärdas.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.